

זקנים בצל המלחמה

באר שבע

אוקטובר 2025

ד"ר אלה אוסטרובסקי ברמן, ד"ר שירלי רזניצקי, נועם
דוידוביץ', גלעד הדס

רקע: הנחות עבודה לסקר

חלוקת מענים יעילה (בעולם של משאבים מוגבלים) | **דורשת תיעדוף** | נכון בשגרה ואף יותר בחירום

פרמטרים לתיעדוף אוכלוסייה | מה כואב? האם המצב החמיר? האם מסתדר לבד?

מפת המדדים רלוונטית מתמיד | מצפן לבחינת הסיכונים בבריאות, תפקוד, מצב כלכלי, מצב חברתי-רגשי (בהתאמה למצב)

לא לוותר על מניעה | להציג את כל הרצף כולל הזקנים ה"חזקים" שחשוב למנף

הרזולוציה הרלוונטית של נתונים תומכי קבלת החלטות | זירת הרשות המקומית (כללי/שכונות/רחובות)

מטרת המחקר

לבחון את מצב הזקנים במגוון תחומי חיים ואת השינויים שחלו במצבם בעקבות מלחמת חרבות ברזל

שיטת המחקר

סקר בשתי פעימות בקרב בני 60+ מ-13 יישובים:

1. פעימה ראשונה:
אשדוד, תל אביב, נתניה
(כ-250 זקנים בכל יישוב)
הנתונים נאספו בחודשים
דצמבר 2023–פברואר 2024
2. פעימה שנייה:
קריית ביאליק, מ"א עמק יזרעאל, שפרעם,
בת ים, ירושלים, בית שמש, באר שבע,
אופקים, קריית מלאכי, אשקלון
(150–250 זקנים בכל יישוב)
הנתונים נאספו בחודשים מאי–ספטמבר
2024

מיקוד הסקר: מדדי הזדקנות מיטבית, זיהוי מצבי פגיעות והחמרה, רשתות תמיכה

תמונת מצב זקנים

מדדי
"עלי"

מצב כלכלי

עמידה בהוצאות חודשיות

מצב חברתי-רגשי

חוסן אישי
בדידות
תחושת ביטחון

מצב בריאות

מצב בריאות סובייקטיבי
דיכאון (PHQ2)
מוגבלות ותפקוד יום-יומי

מדדים
מנבאים

מוכנות כלכלית

תעסוקה

אורח חיים פעיל

פנאי
התנדבות
מיצוי זכויות
סדר יום משמעותי

אורח חיים בריא

יציאה מן הבית
פעילות גופנית
STRESS

ניהול בריאות

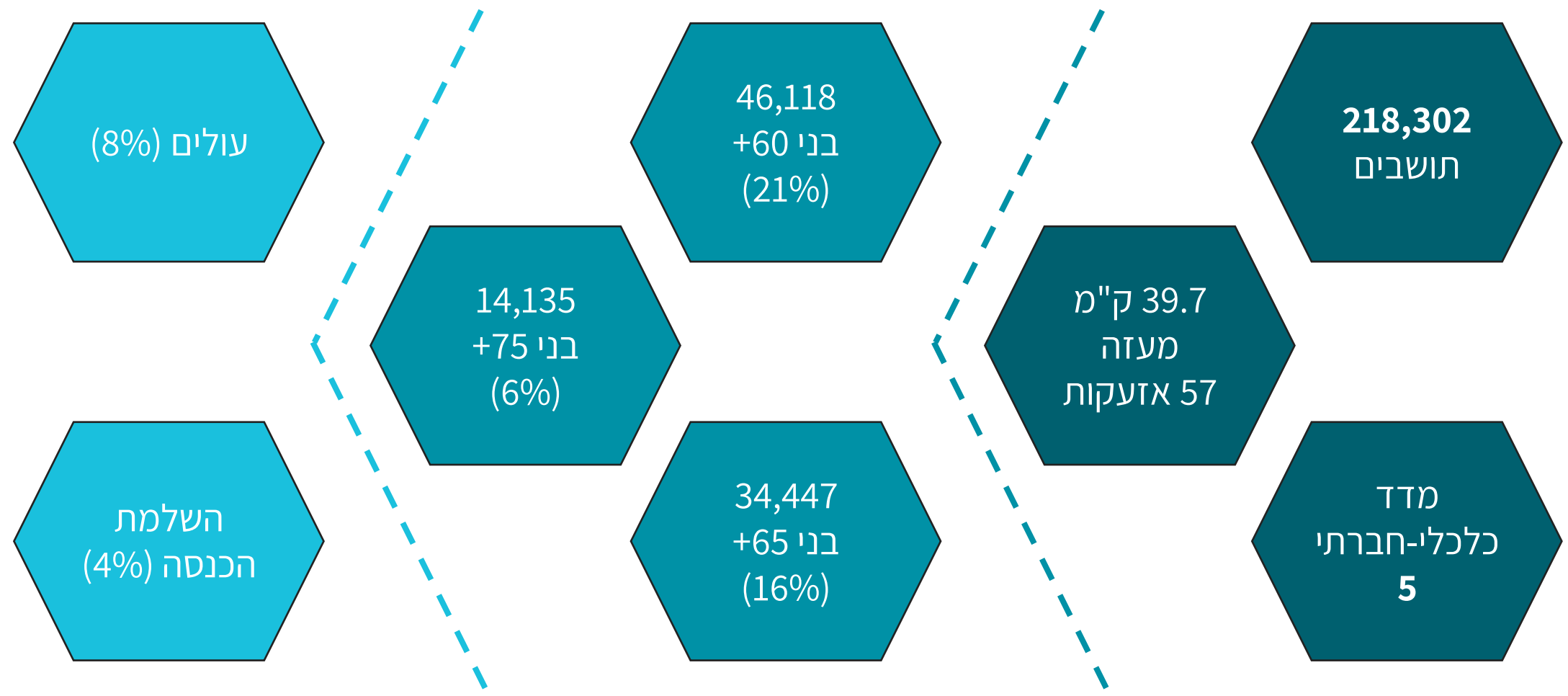
ויתור על שירותים
רפואיים ובדיקות שגרה

אוריינות דיגיטלית | ביצוע פעולות דיגיטליות בתחומי חיים שונים (עצמאית או עם עזרה)

רשת תמיכה בארבעה תחומי סיוע – כלכלי, רגשי, פיזי, מידע\עצה (הצורך בסיוע וזהות המסייע)

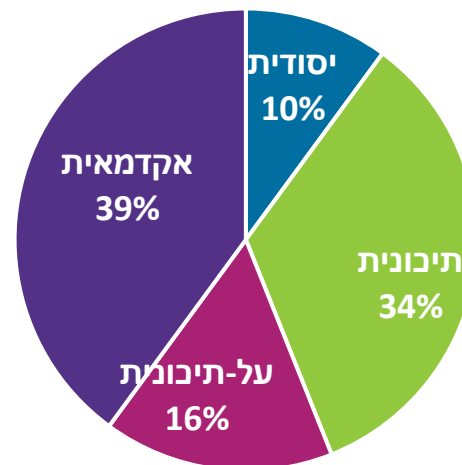
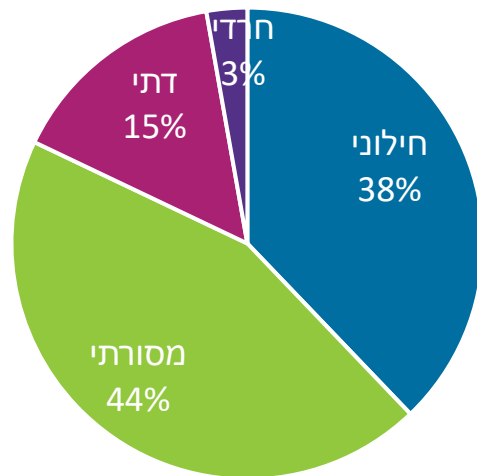
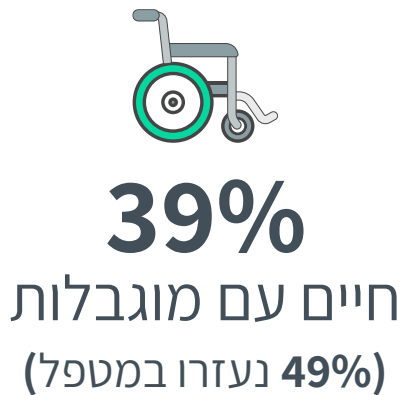
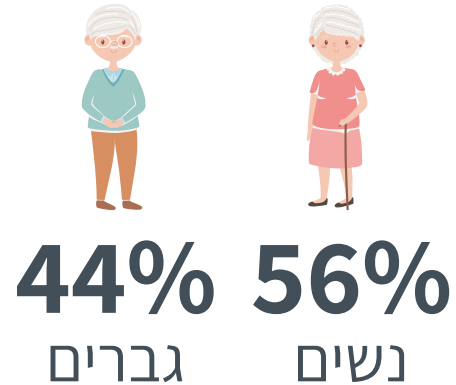
רקע: באר שבע - דמוגרפיה

מקורות: מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל. (2023). בני 65+ בישראל שנתון סטטיסטי 2023; אתר הביטוח הלאומי (סטטיסטיקה לפי יישובים)

רקע: מאפייני משיבים $N = 251$ (באחוזים)

כמה נפגעו בעקבות המלחמה (באחוזים)

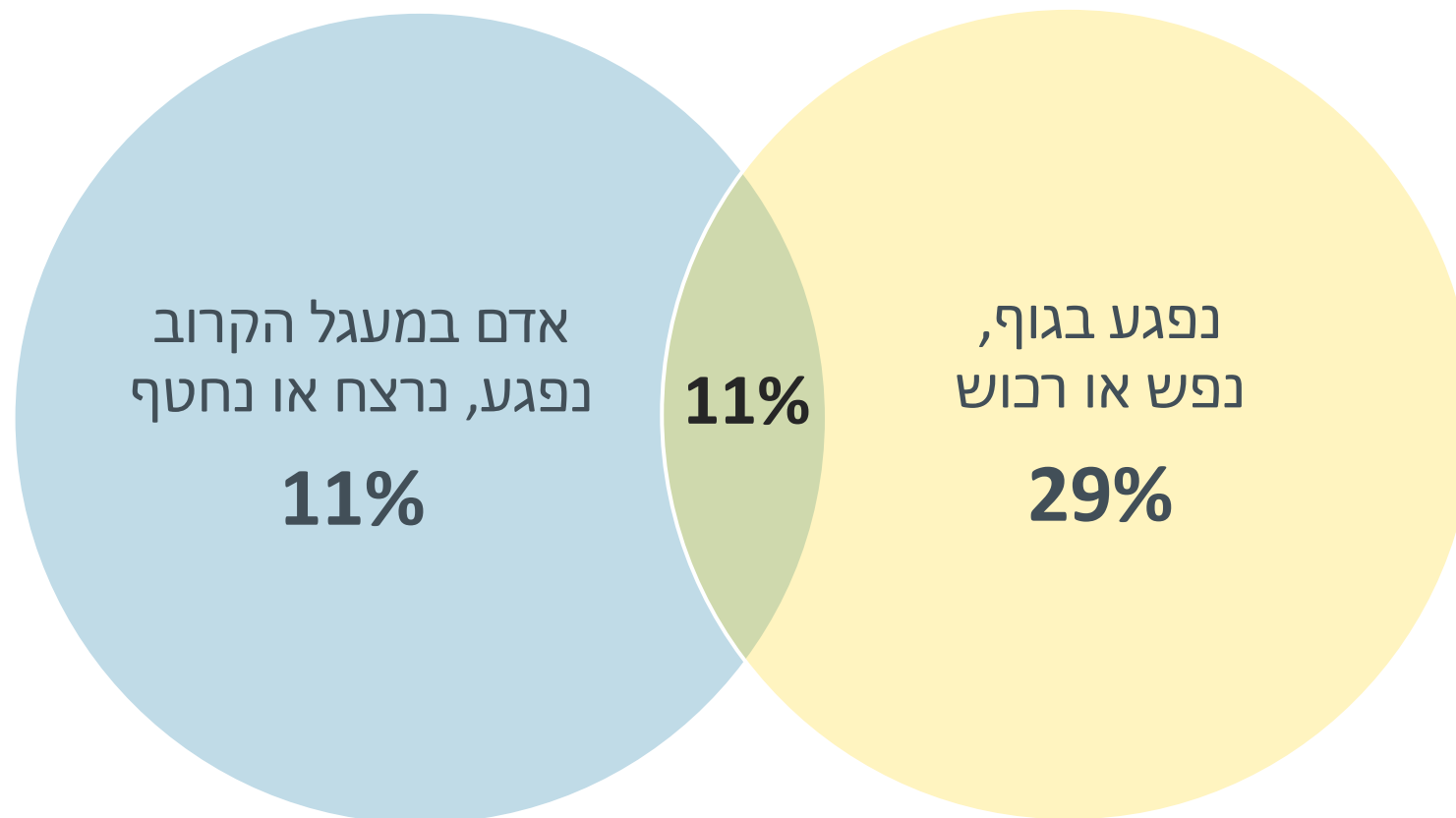
אדם במעגל הקרוב
נפגע, נרצח או נחטף

22%

נפגע בגוף,
נפש או רכוש

40%

51% נפגעו בעקבות המלחמה (באחוזים)

מצב בריאות סובייקטיבי (באחוזים)

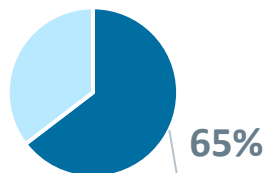

יותר נשים דיווחו על בריאות לא טובה: 52% לעומת 32% גברים
 יותר בני 75+ דיווחו על בריאות לא טובה: 54% לעומת 39% בני 60-74
 יותר זקנים שבריאותם לא טובה חוו החמרה עקב מלחמה

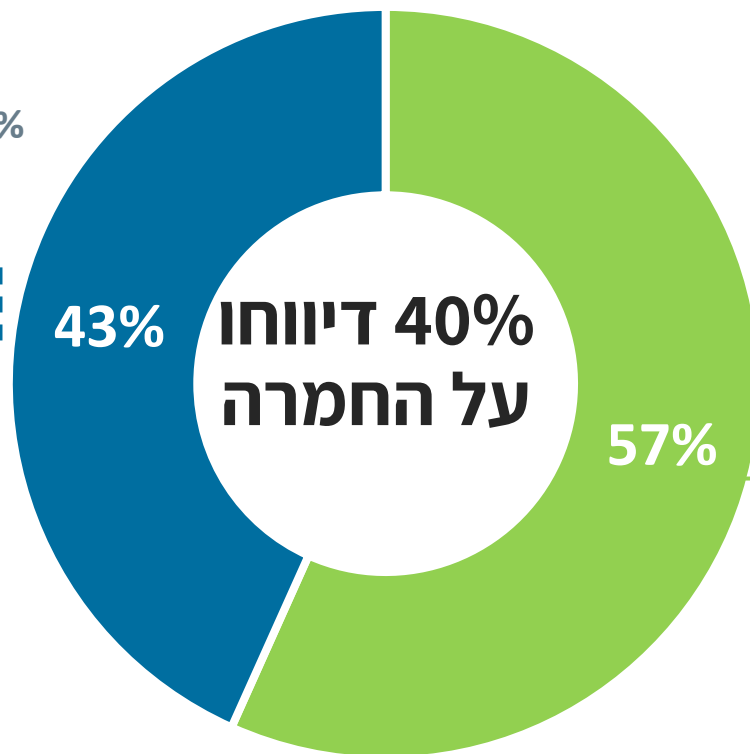

^נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני 65+ בישראל

החמרה במצב הבריאות

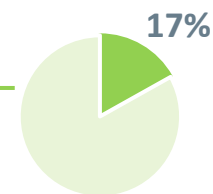

בריאות לא טובה

בריאות טובה

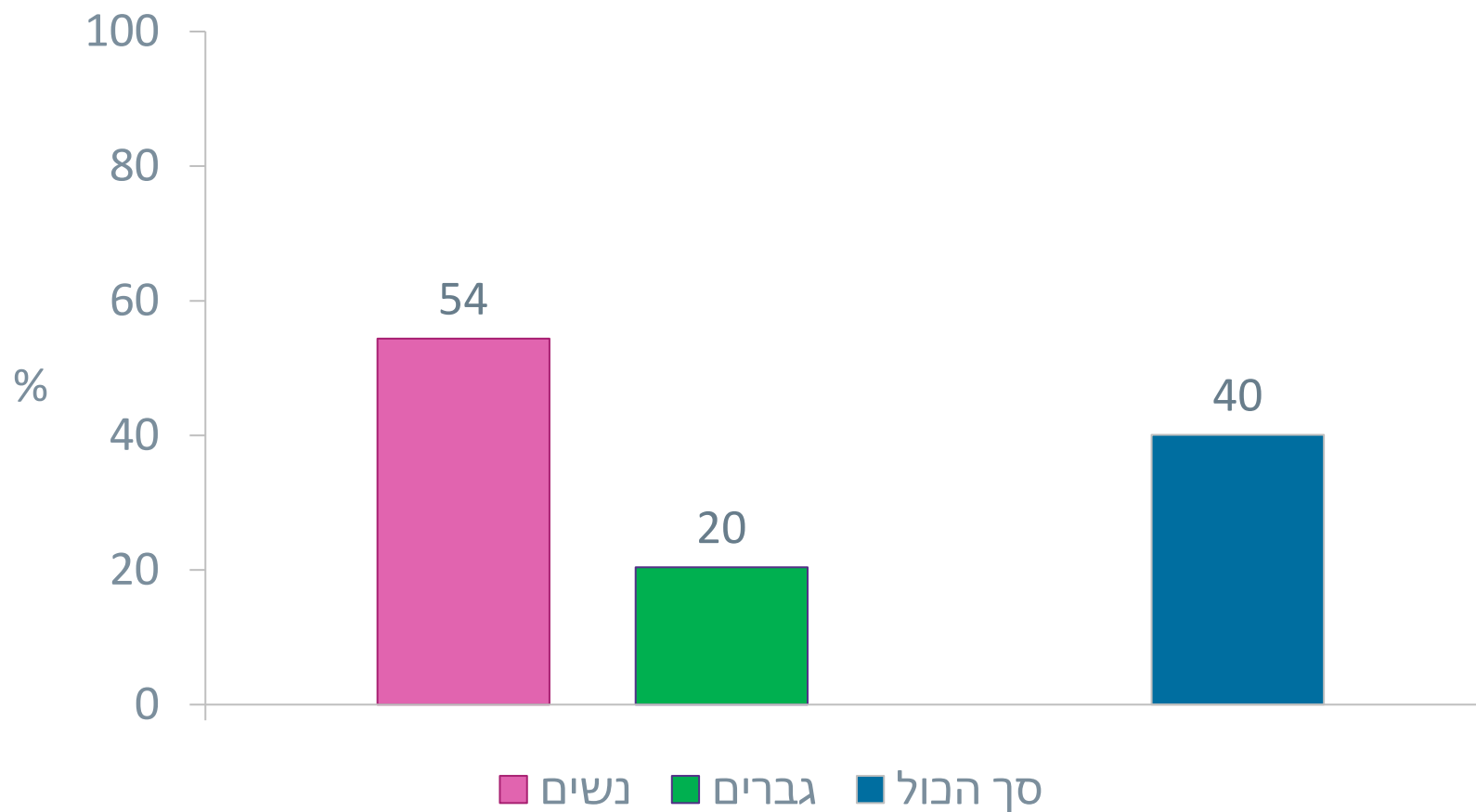
החמרה במצב הבריאות

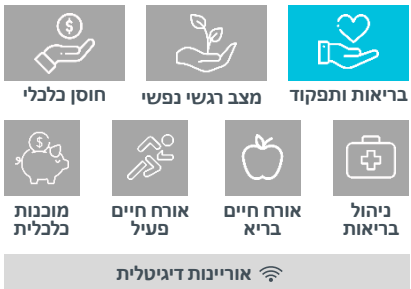

החמרה במצב הבריאות (באחוזים)

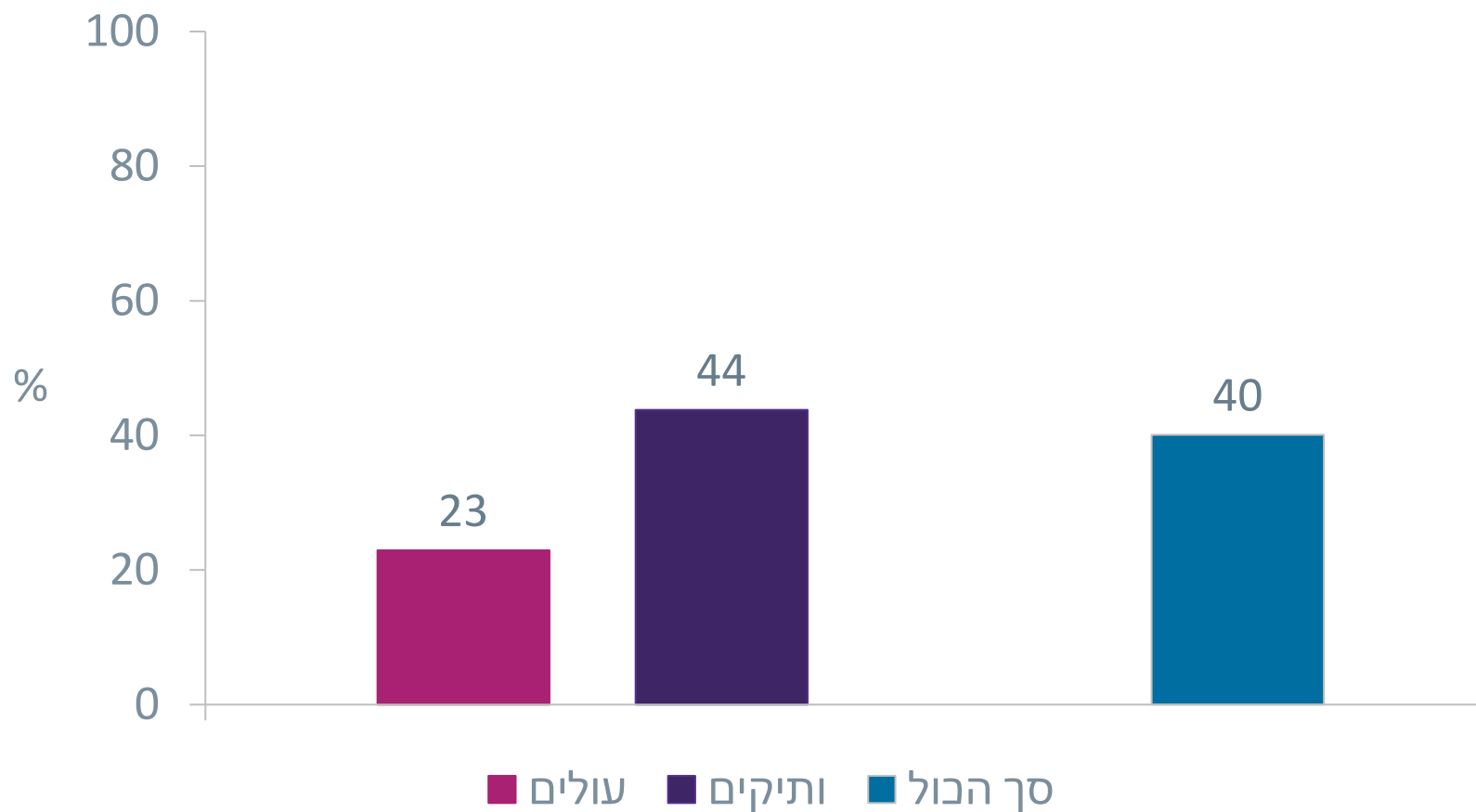
יותר נשים מגברים חוו החמרה במצב הבריאות מאז המלחמה

החמרה במצב הבריאות (באחוזים)

יותר ותיקים מעולים חוו החמרה במצב הבריאות מאז המלחמה

קושי בתפקוד יום-יומי (GALI) (באחוזים)

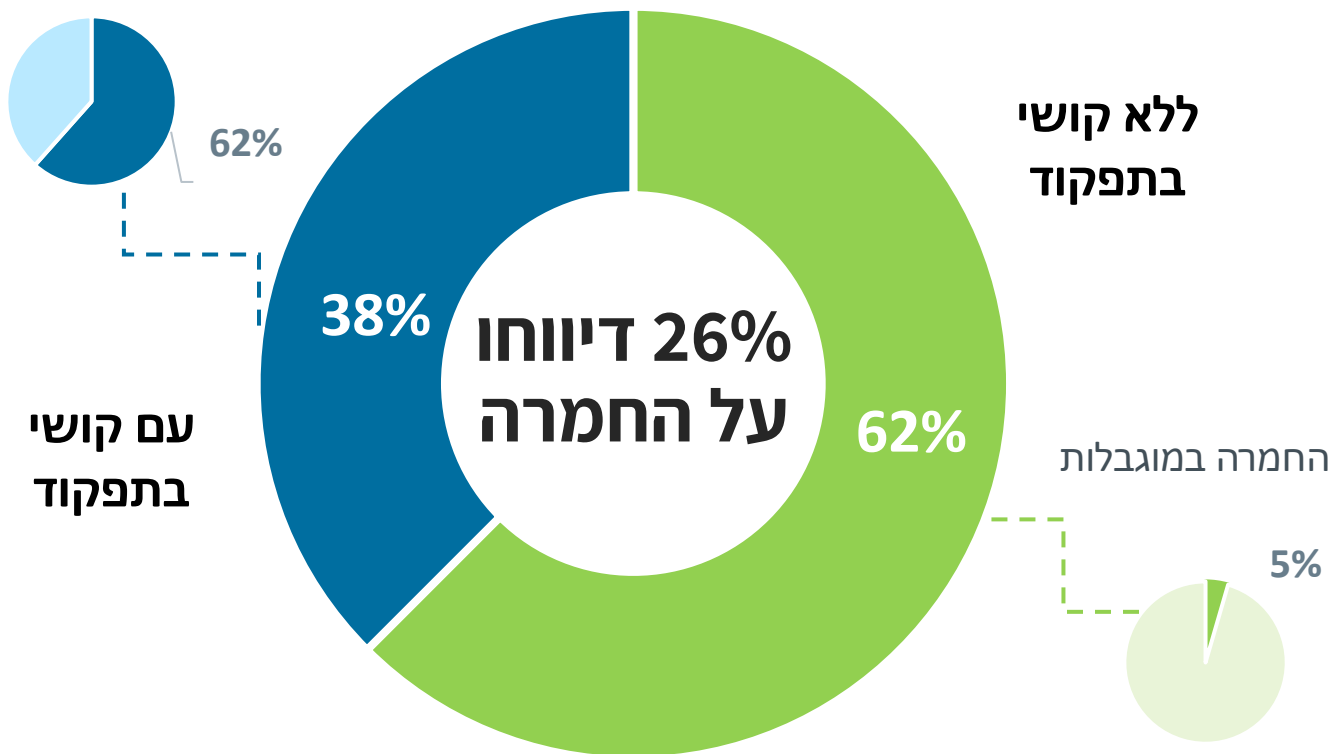

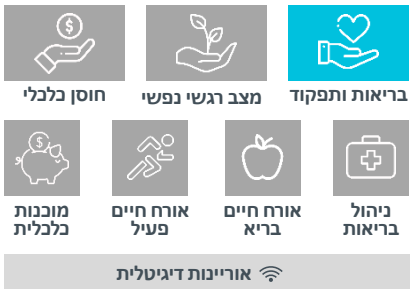
מוגבלים חוו החמרה משמעותית יותר במצבם

החמרה במוגבלות

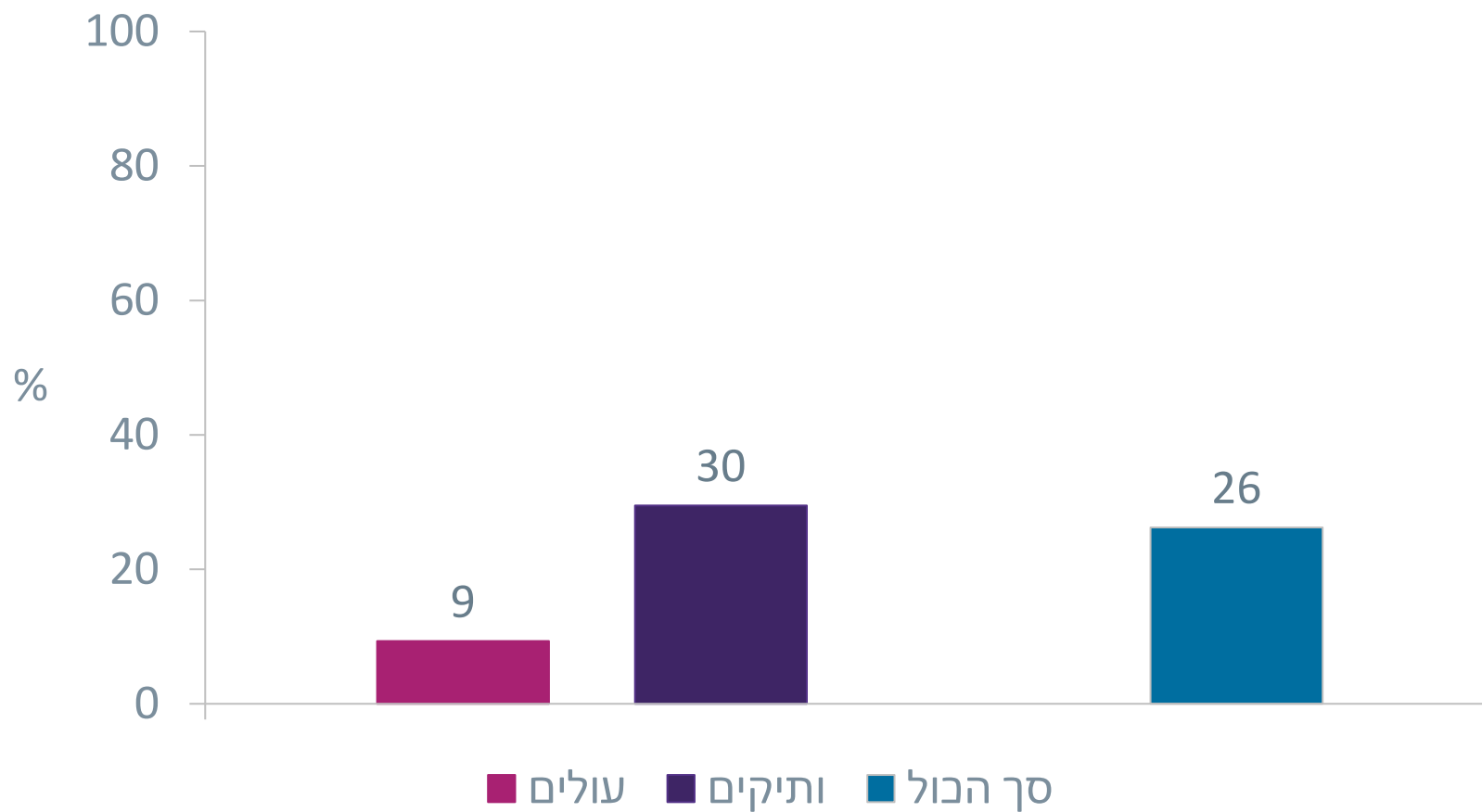
“סקר השייכות של זקני ישראל” שנערך על ידי מכון גיאוקרטוגרפיה ומכון ERI בקרב בני 65+ ומעלה בישראל

החמרה במוגבלות (באחוזים)

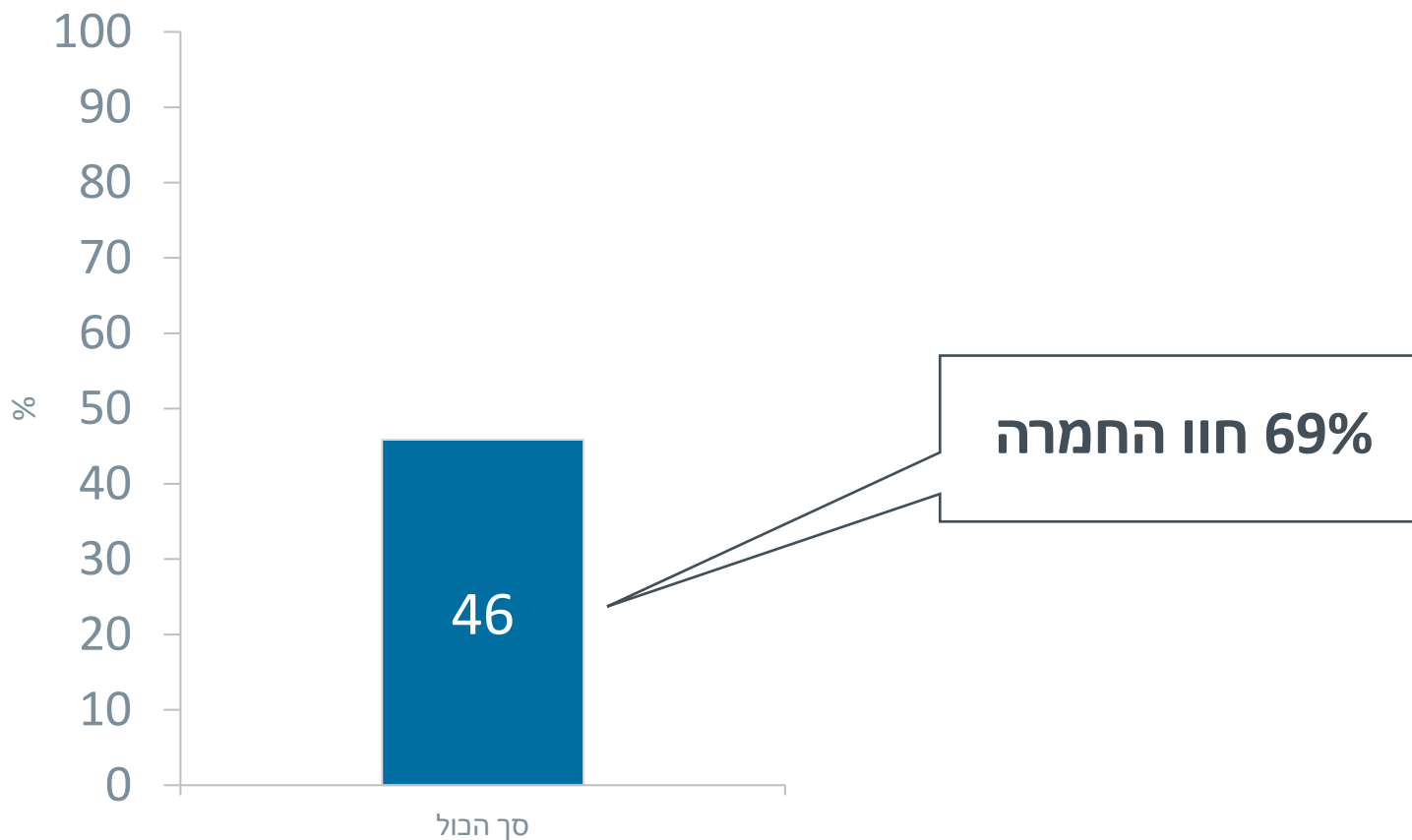
יותר ותיקים מעולים חוו החמרה במוגבלות מאז המלחמה

היעזרות במטפלת (באחוזים)

46% ממי דיווחו על קושי בתפקוד יום-יומי נעזרו במטפלת

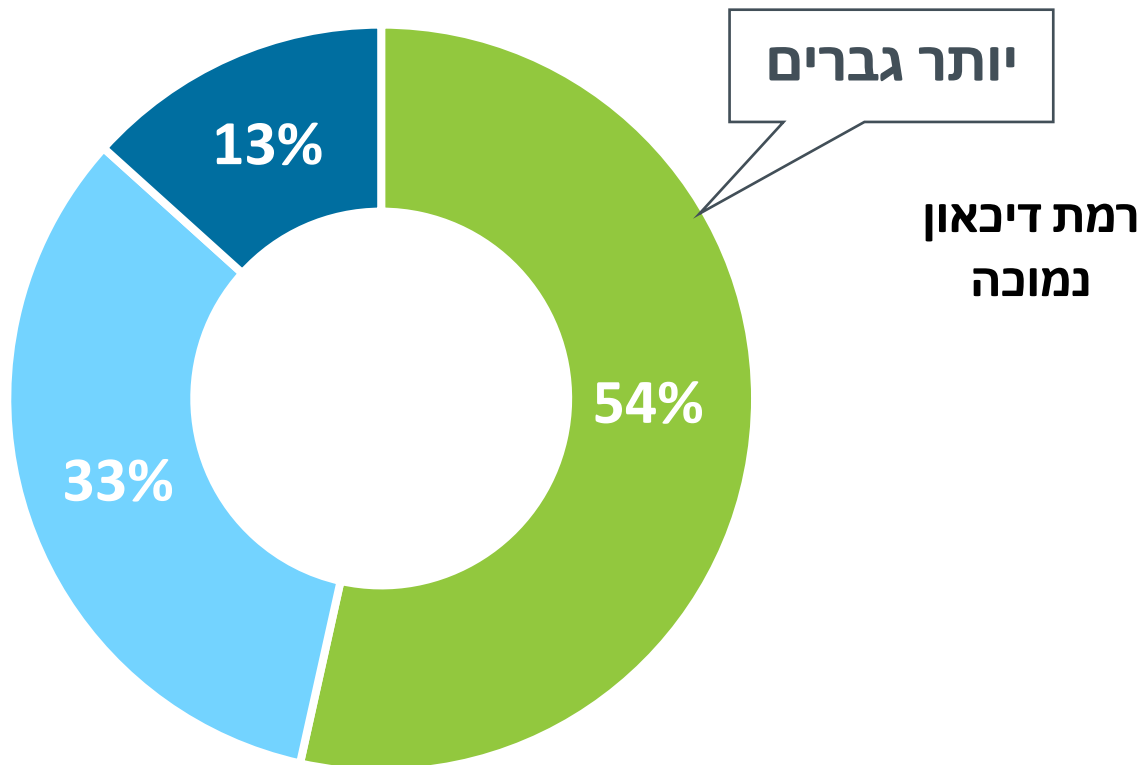

PHQ2 – דיכאון (באחוזים)

בממוצע, רמת הדיכאון של נשים וותיקים גבוהה יותר מרמת הדיכאון של גברים ועולים

רמת דיכאון גבוהה

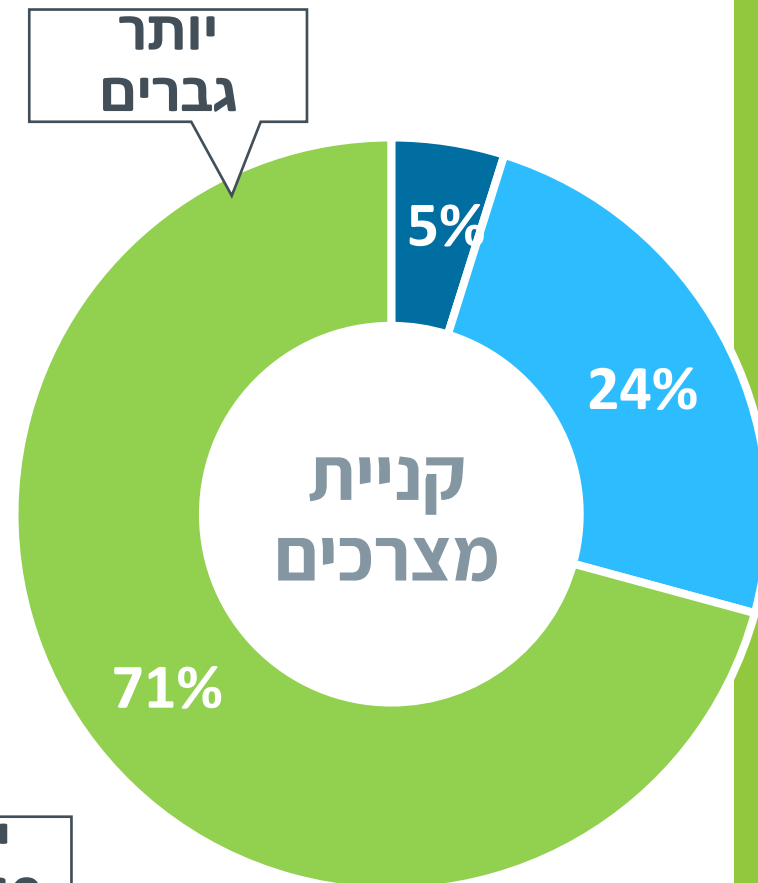
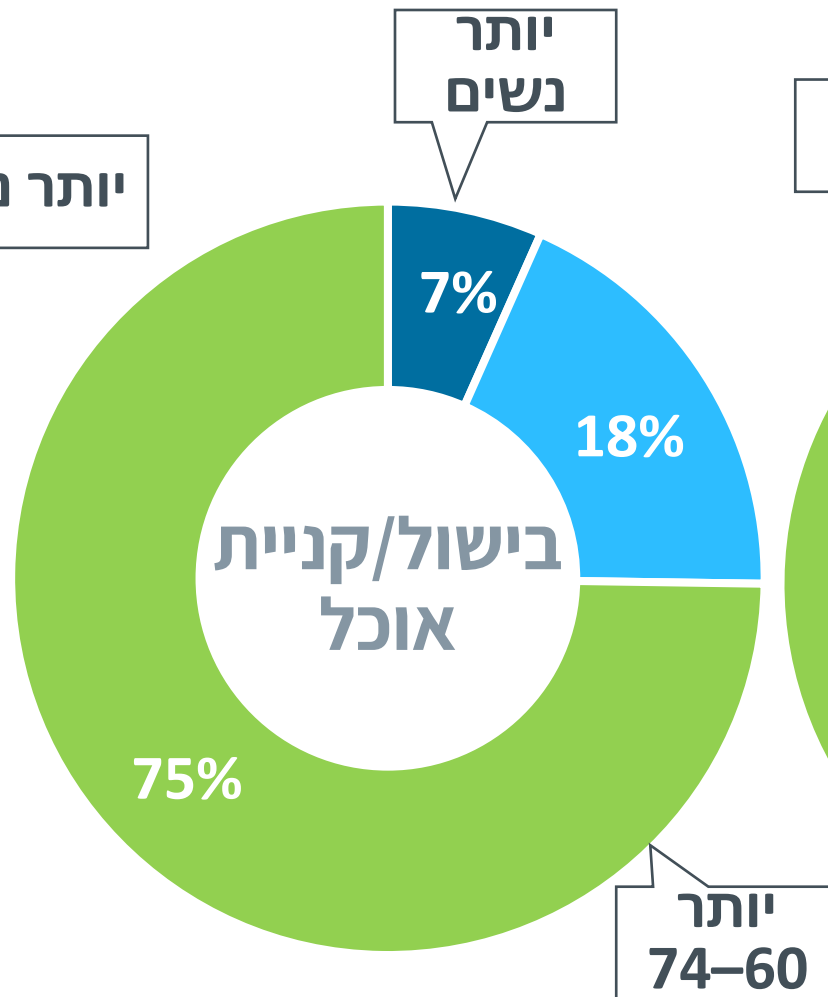
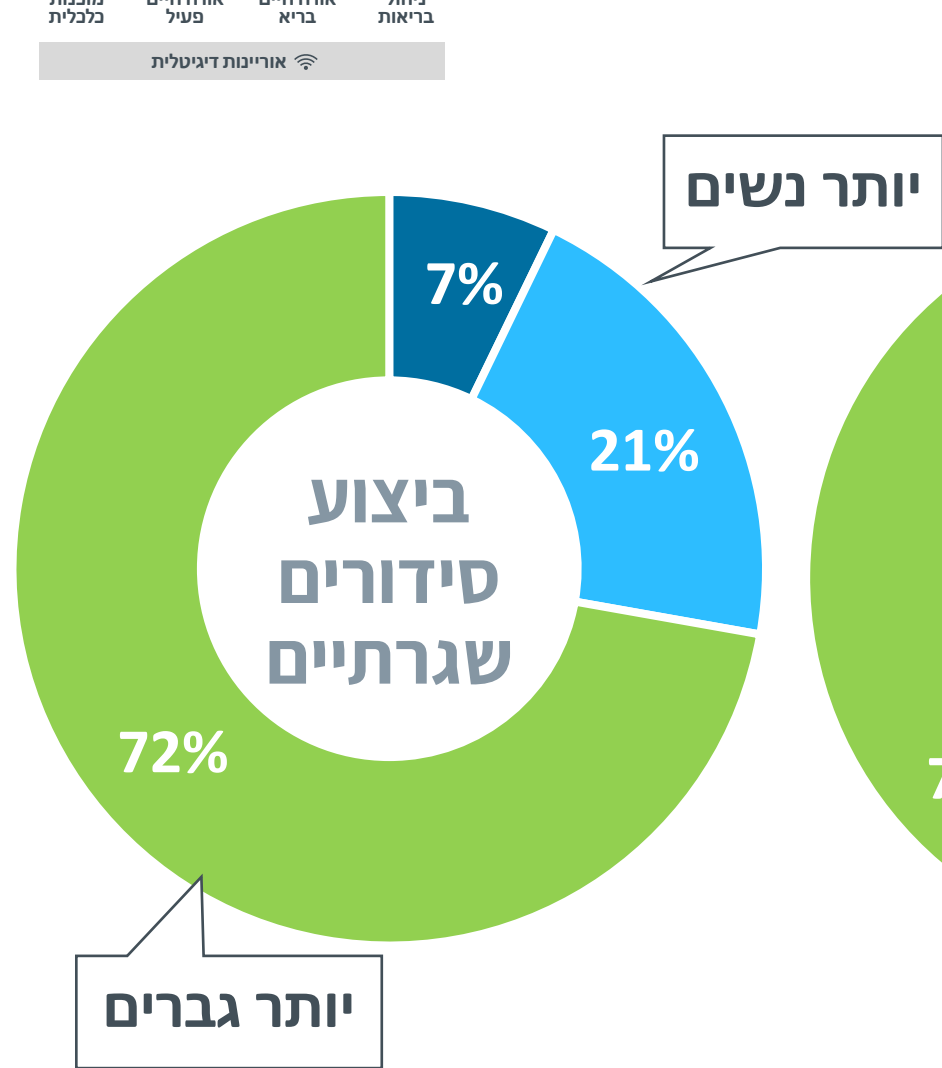

רמת דיכאון בינונית

קיום פעולות שגרה (באחוזים)

 חוסן כלכלי
 מצב רגשי נפשי
 בריאות ותפקוד
 מוכנות כלכלית
 אורח חיים פעיל
 אורח חיים בריא
 ניהול בריאות
 אוריינות דיגיטלית

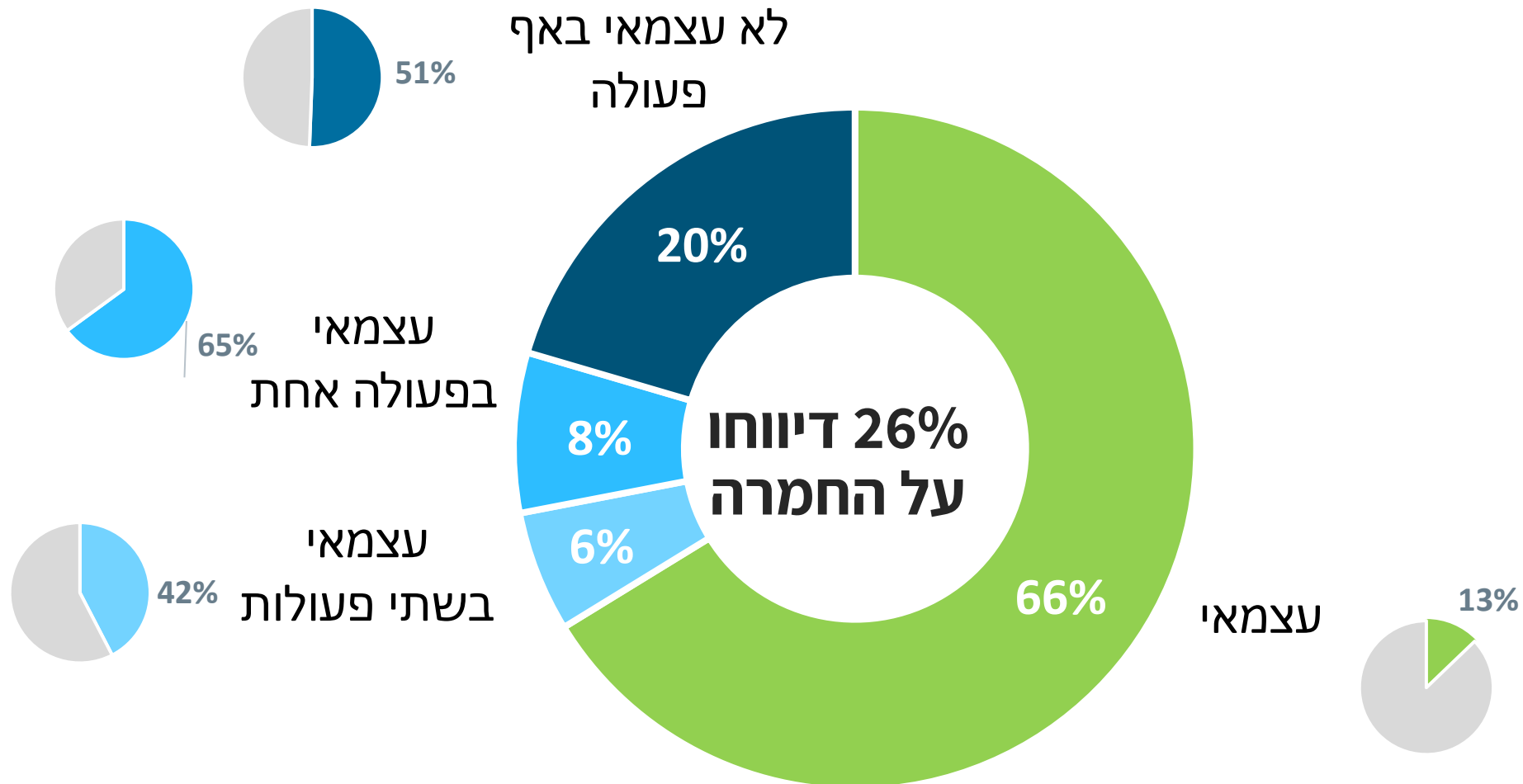

■ מתקשה
 ■ מקבל עזרה
 ■ עצמאי

עצמאות בפעולות שגרה (באחוזים)

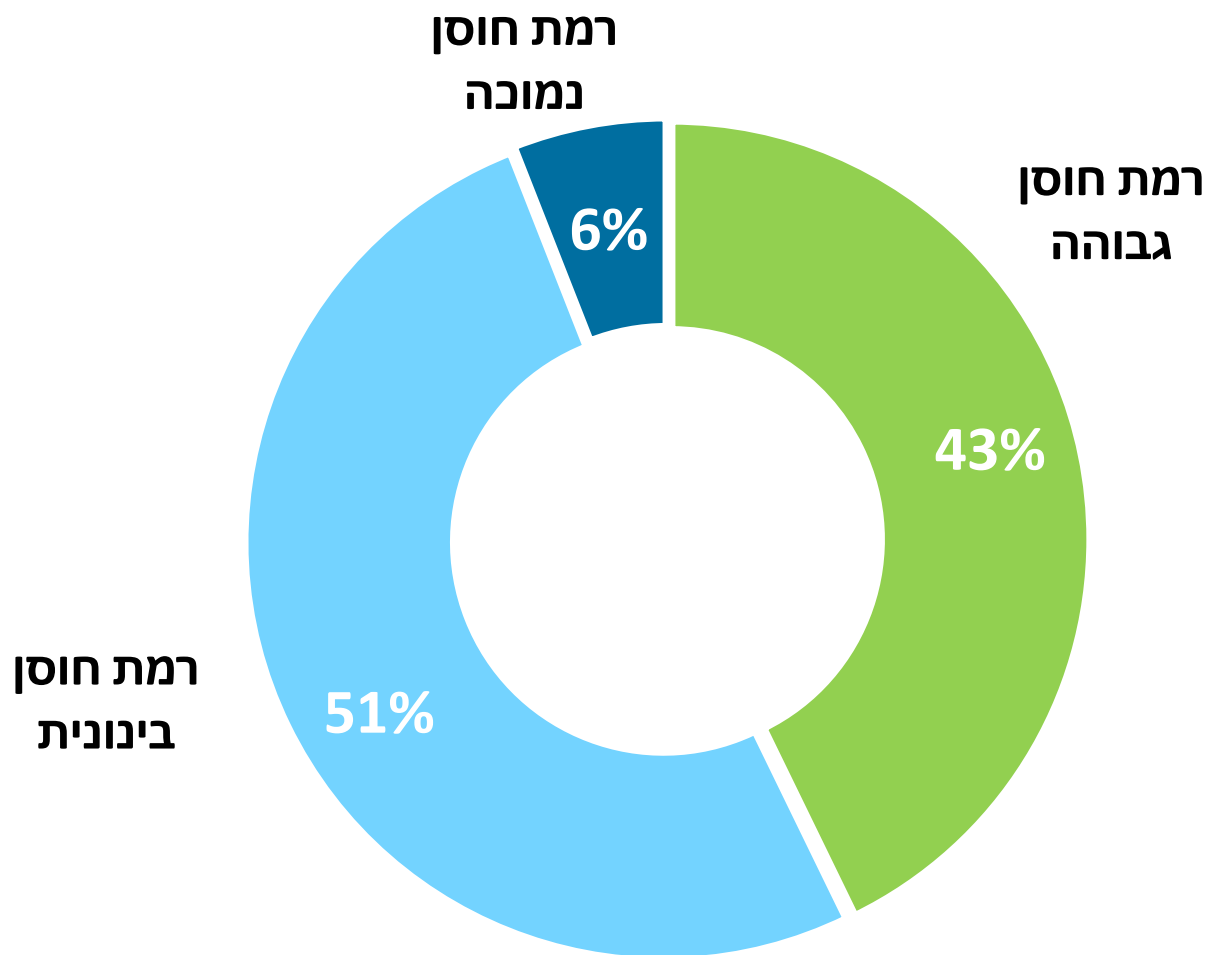
כמחצית מן הזקנים הלא עצמאים חוו החמרה

חוסן אישי (באחוזים)

בממוצע חוסן של נשים ושל בני 75+ נמוך יותר מחוסן של גברים ושל בני 60-74

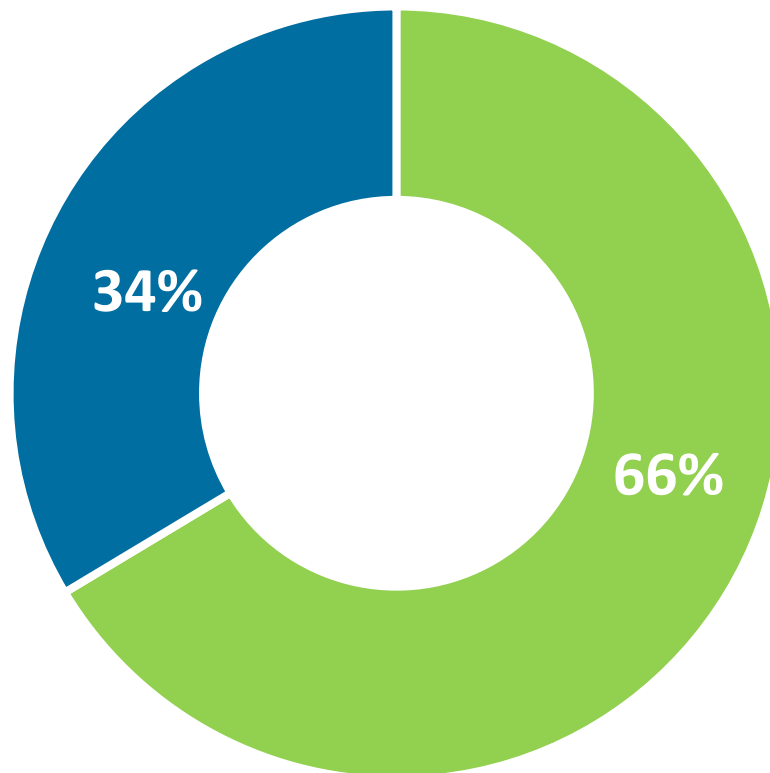

תחושת בדידות (באחוזים)

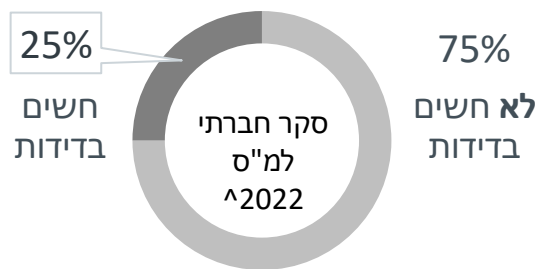
יותר ותיקים מעולים דיווחו על תחושת בדידות:
 37% לעומת 16%

חשים בדידות
 לפעמים או
 לעיתים קרובות

לא חשים בדידות
 או חשים בדידות
 לעיתים רחוקות

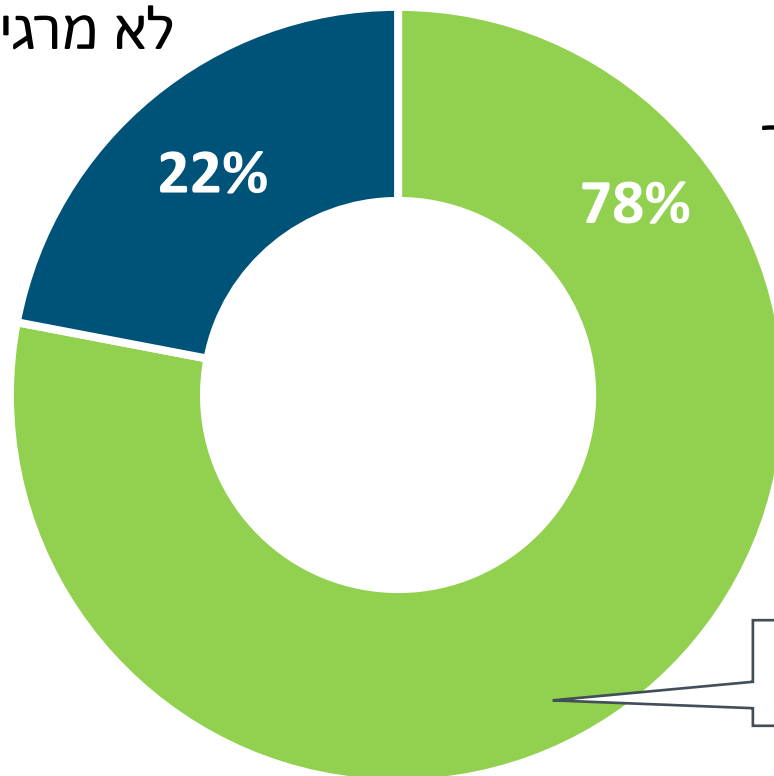
^נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני 65+ בישראל

תחושת ביטחון (באחוזים)

לא מרגישים בטוחים

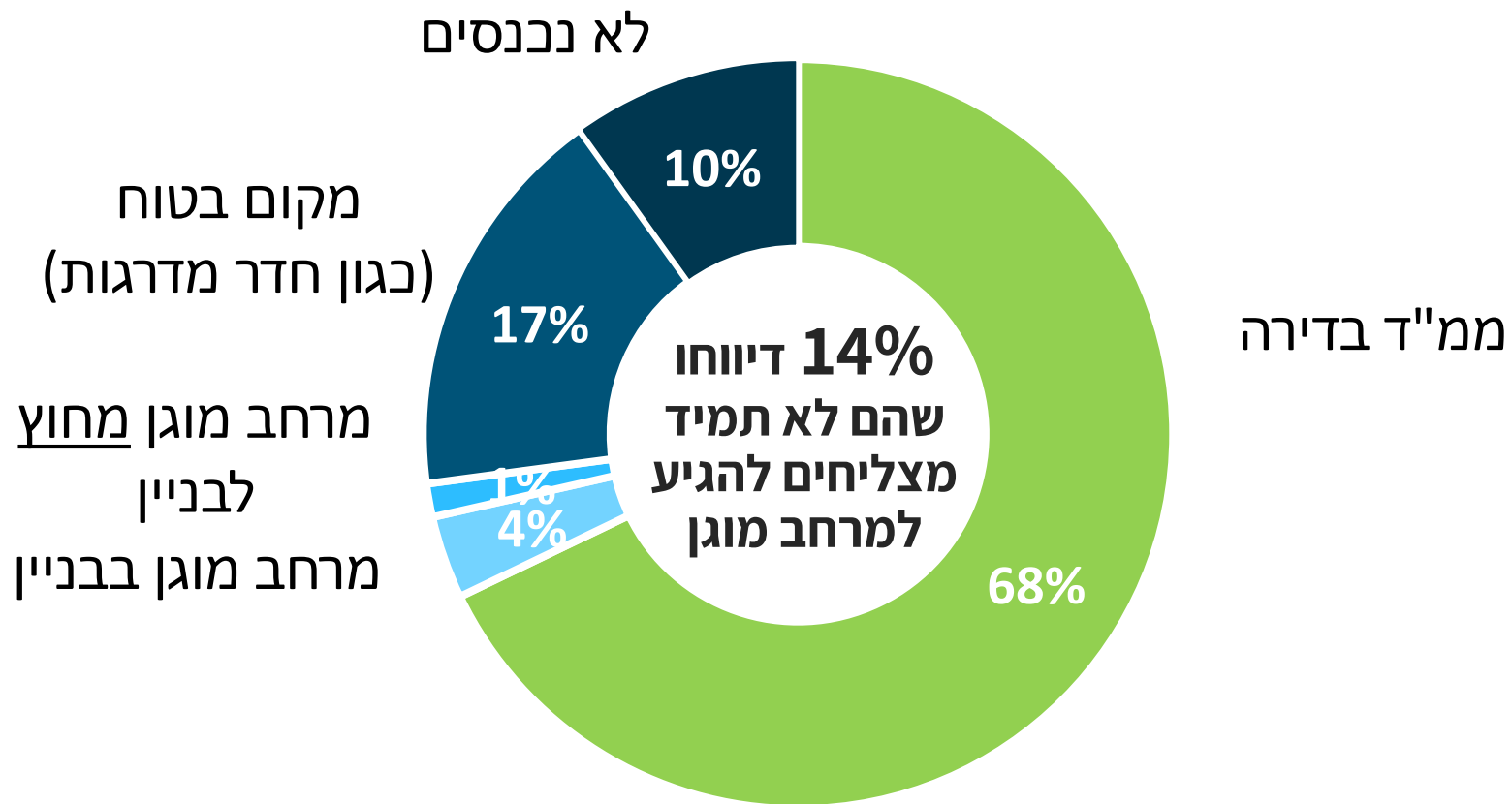

מרגישים
בטוחים באזור
המגורים

יותר גברים

תחושת ביטחון (באחוזים)

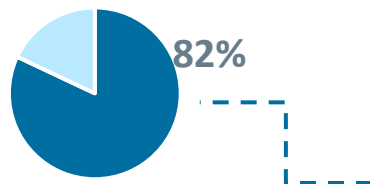

מצב כלכלי (באחוזים)

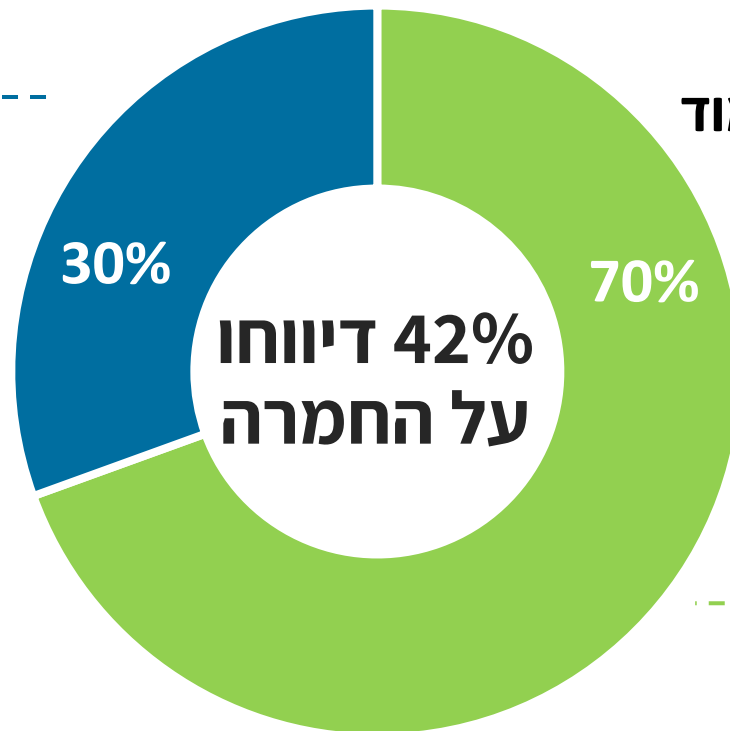

מרבית הזקנים שלא מצליחים לעמוד בהוצאות החודשיות חוו החמרה מאז המלחמה

החמרה במצב הכלכלי

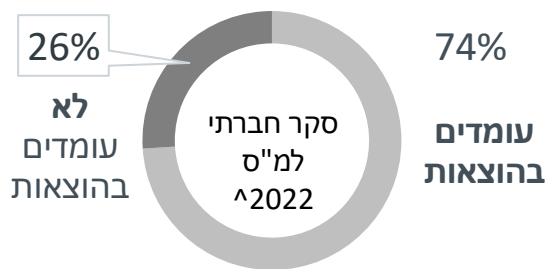

לא מצליחים לעמוד בהוצאות

מצליחים לעמוד בהוצאות

החמרה במצב הכלכלי

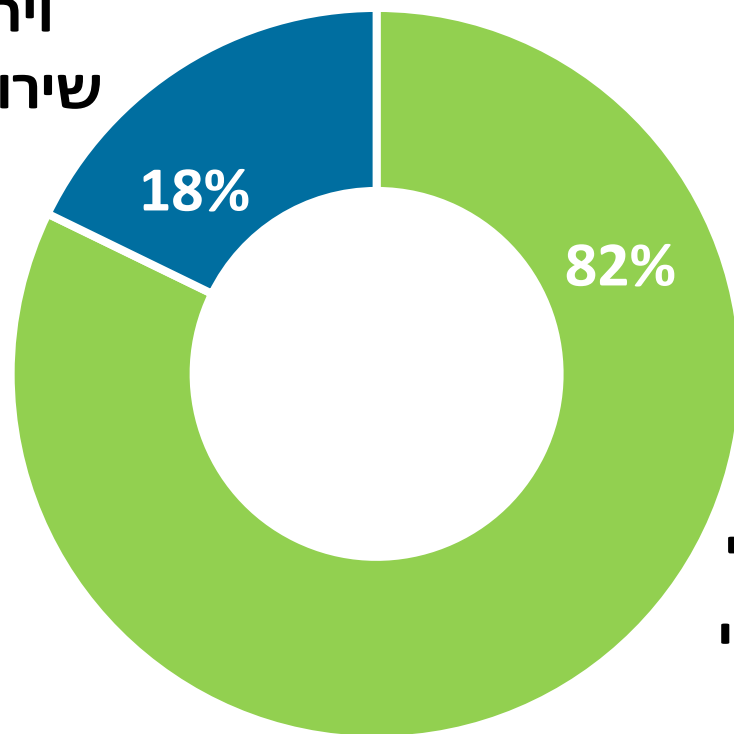
נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני 65+ בישראל

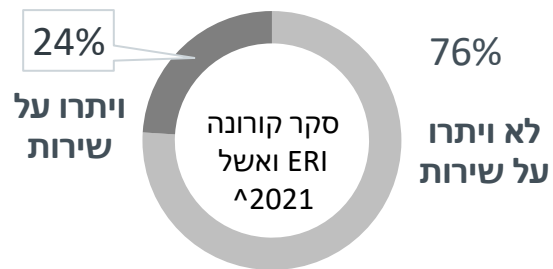
ויתור על שירותים רפואיים (באחוזים)

ויתרו על שירות רפואי

לא ויתרו על שירות רפואי

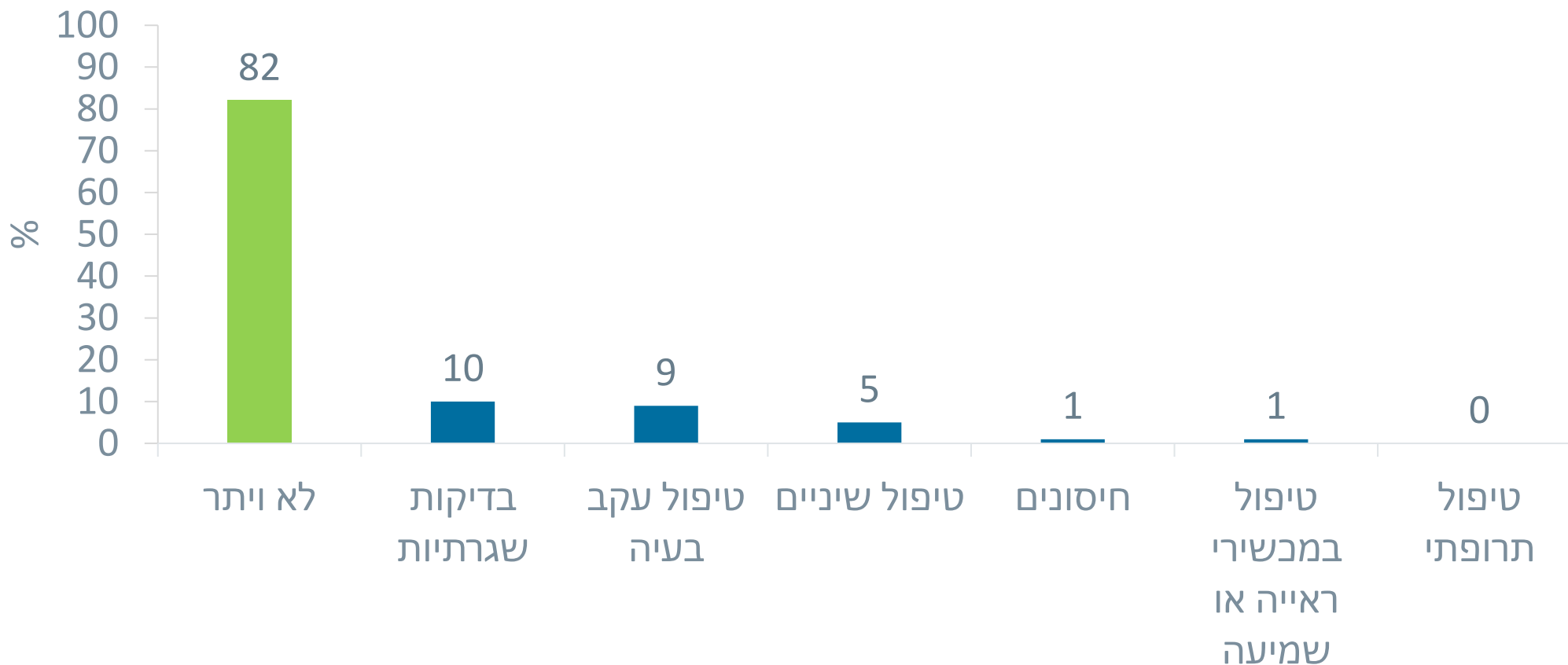

^הזדקנות בימי קורונה – סקר השפעות הקורונה על בני +65 בישראל (מכון ERI וג'וינט ישראל 2020-2021)

ויתור על שירותים רפואיים (באחוזים)

הסיבה הנפוצה ביותר לויתור על שירותים רפואיים היא היעדר כוח או מצב רוח

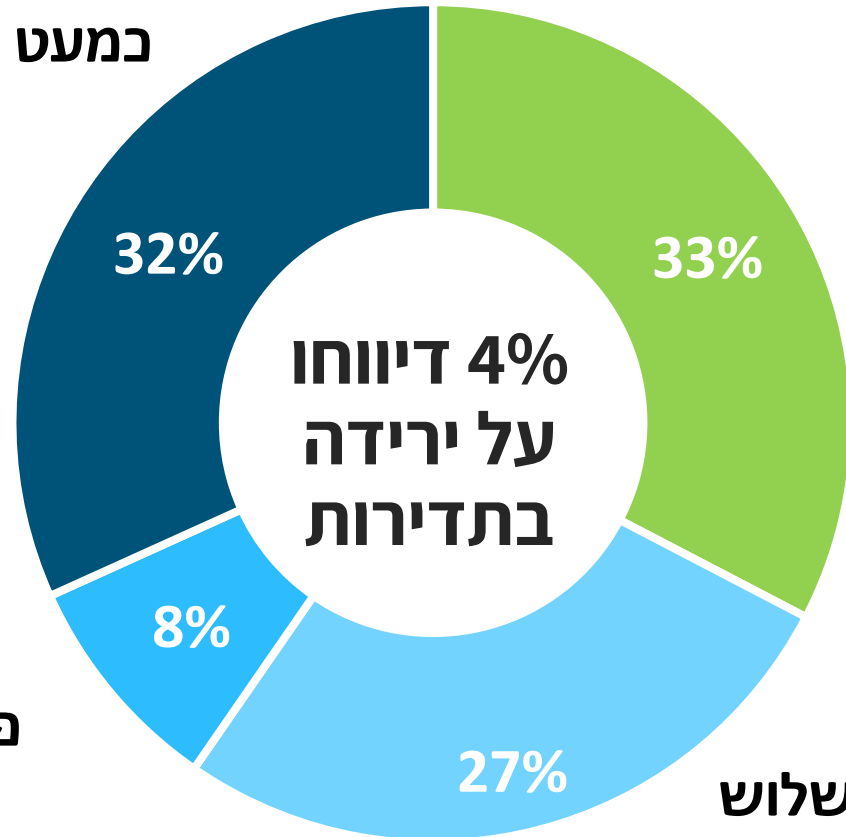

פעילות גופנית (באחוזים)

כמעט לא או בכלל לא

כל יום או כמעט כל יום

פעם בשבוע

פעמיים-שלוש בשבוע

4% דיווח על ירידה בתדירות

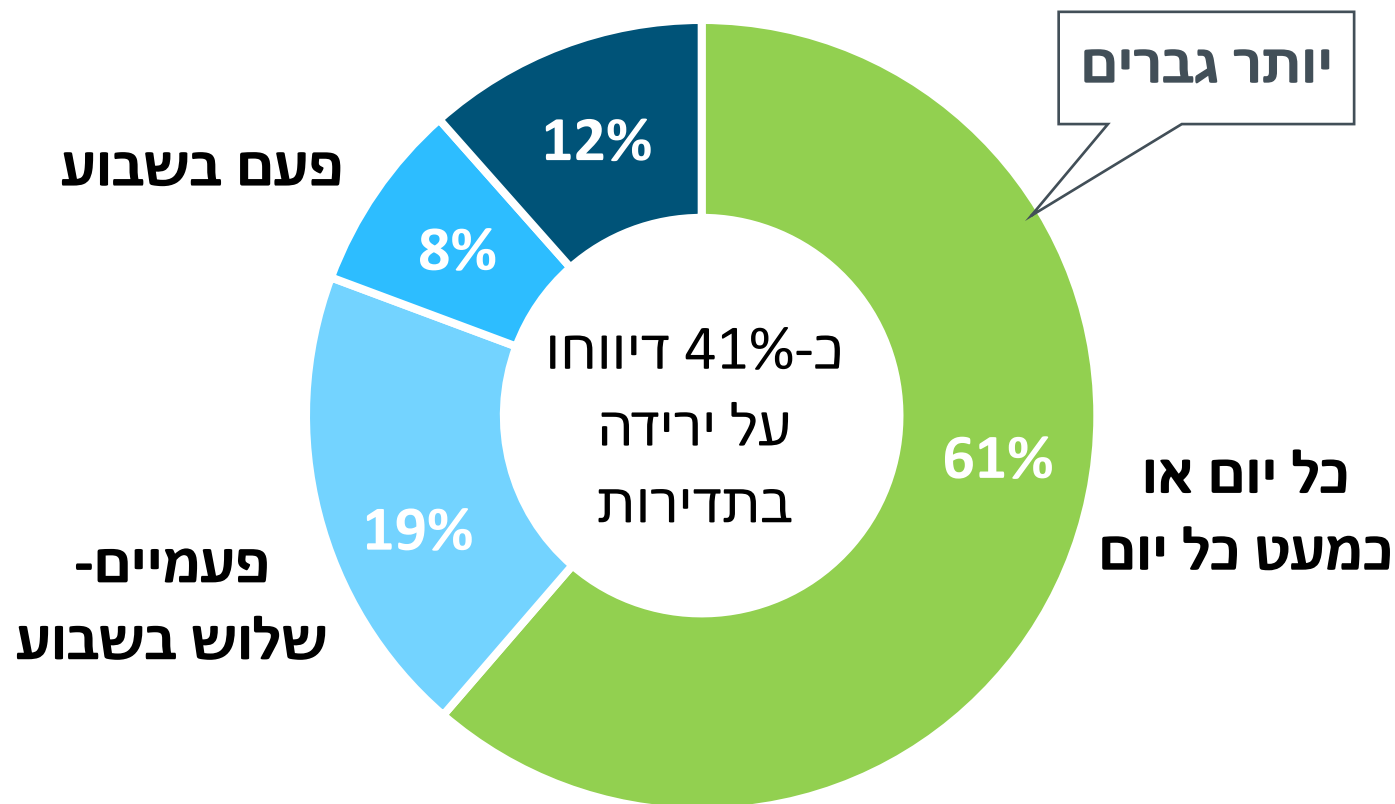

יציאה מן הבית (באחוזים)

יותר גברים מנשים יוצאים מן הבית על בסיס יומי:
72% לעומת 53%

תדירות נמוכה יותר

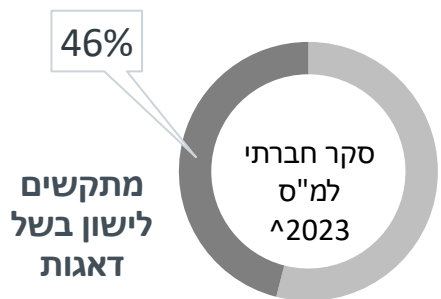

נתוני סקר MUNI100 כוללים נסקרים בני +65 מ-18 יישובים בבחריים ברחבי הארץ

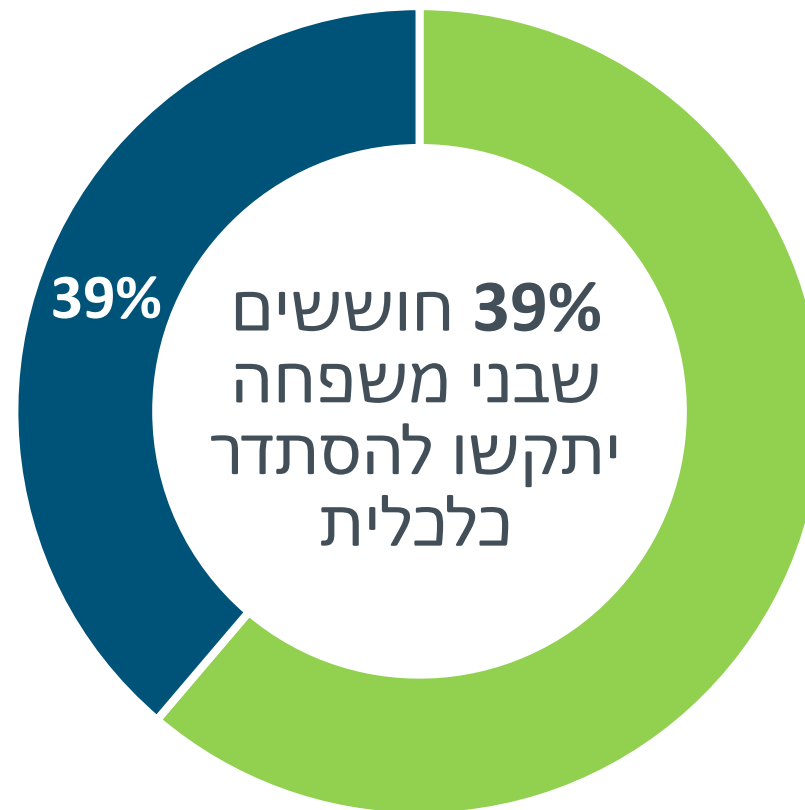
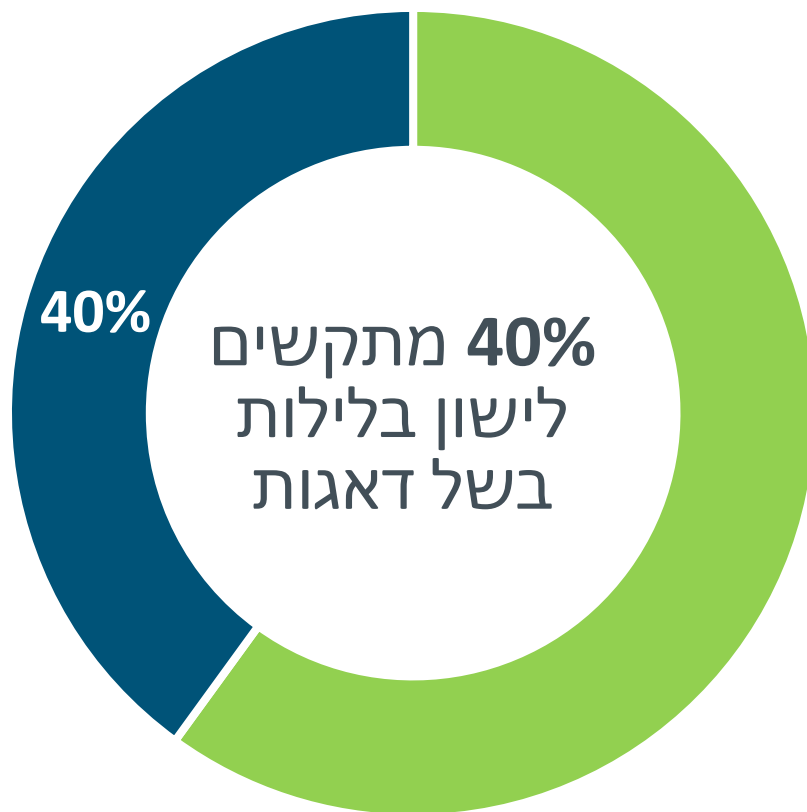

תחושות לחץ (באחוזים)

יותר נשים מגברים דיווחו על תחושת לחץ לפי שני המדדים

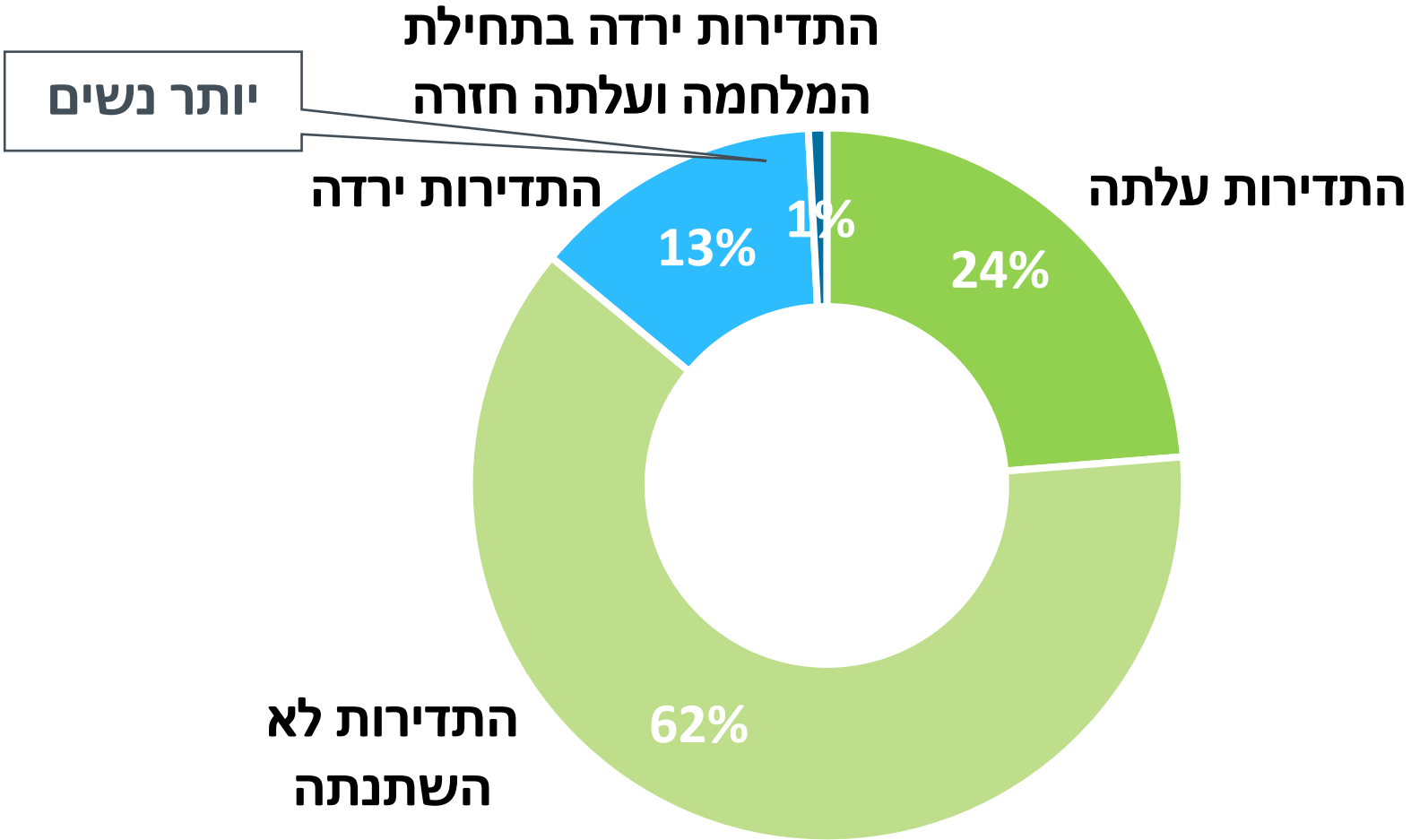

^נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני 65+ בישראל

שינוי בתדירות של פנאי יחידני (באחוזים)

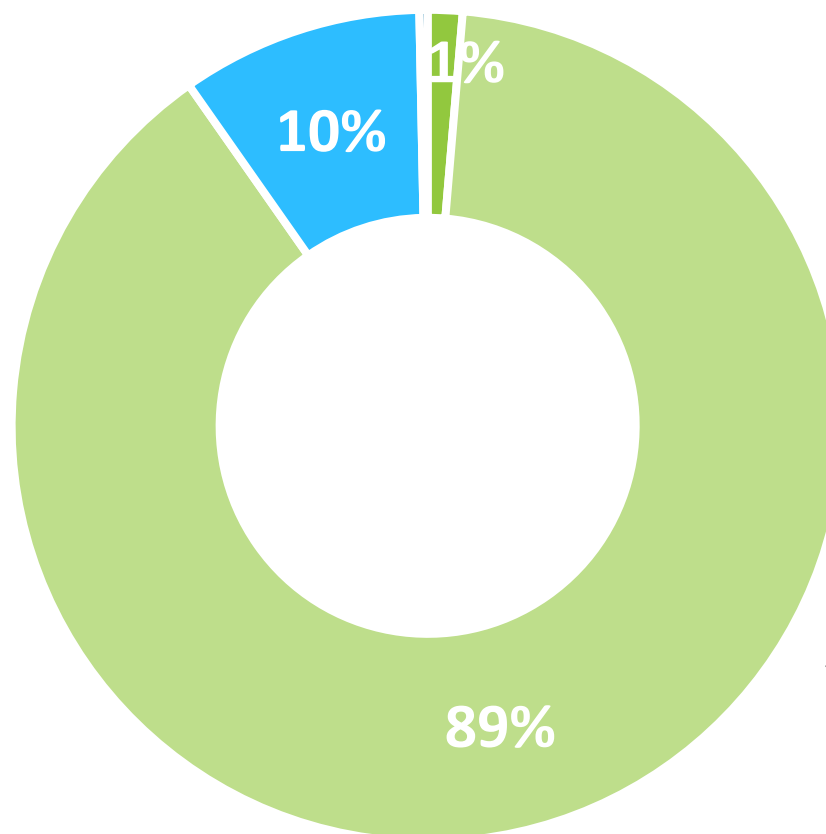

שינוי בתדירות של פנאי במסגרות (באחוזים)

התדירות ירדה

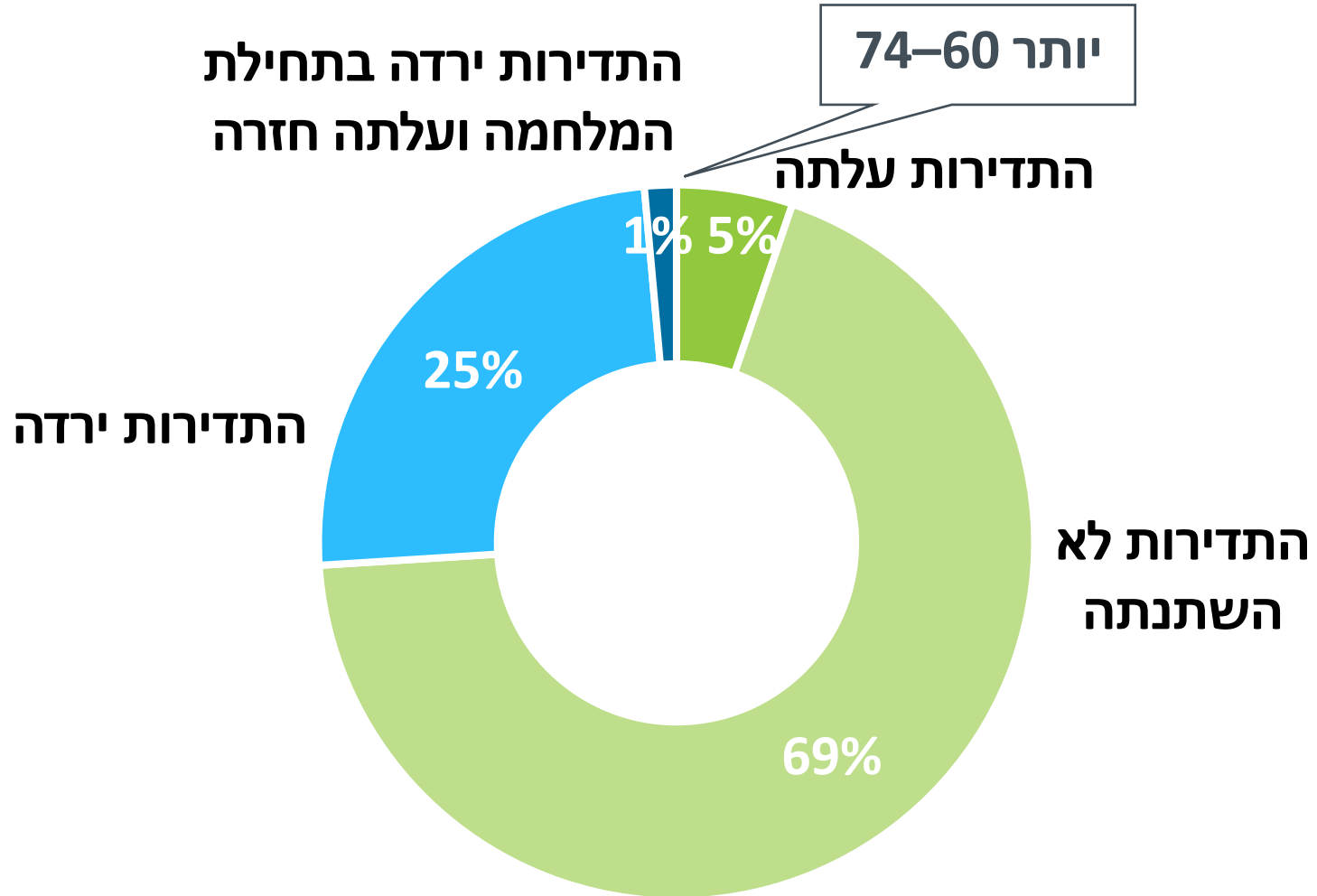
התדירות עלתה

התדירות לא
השתנתה

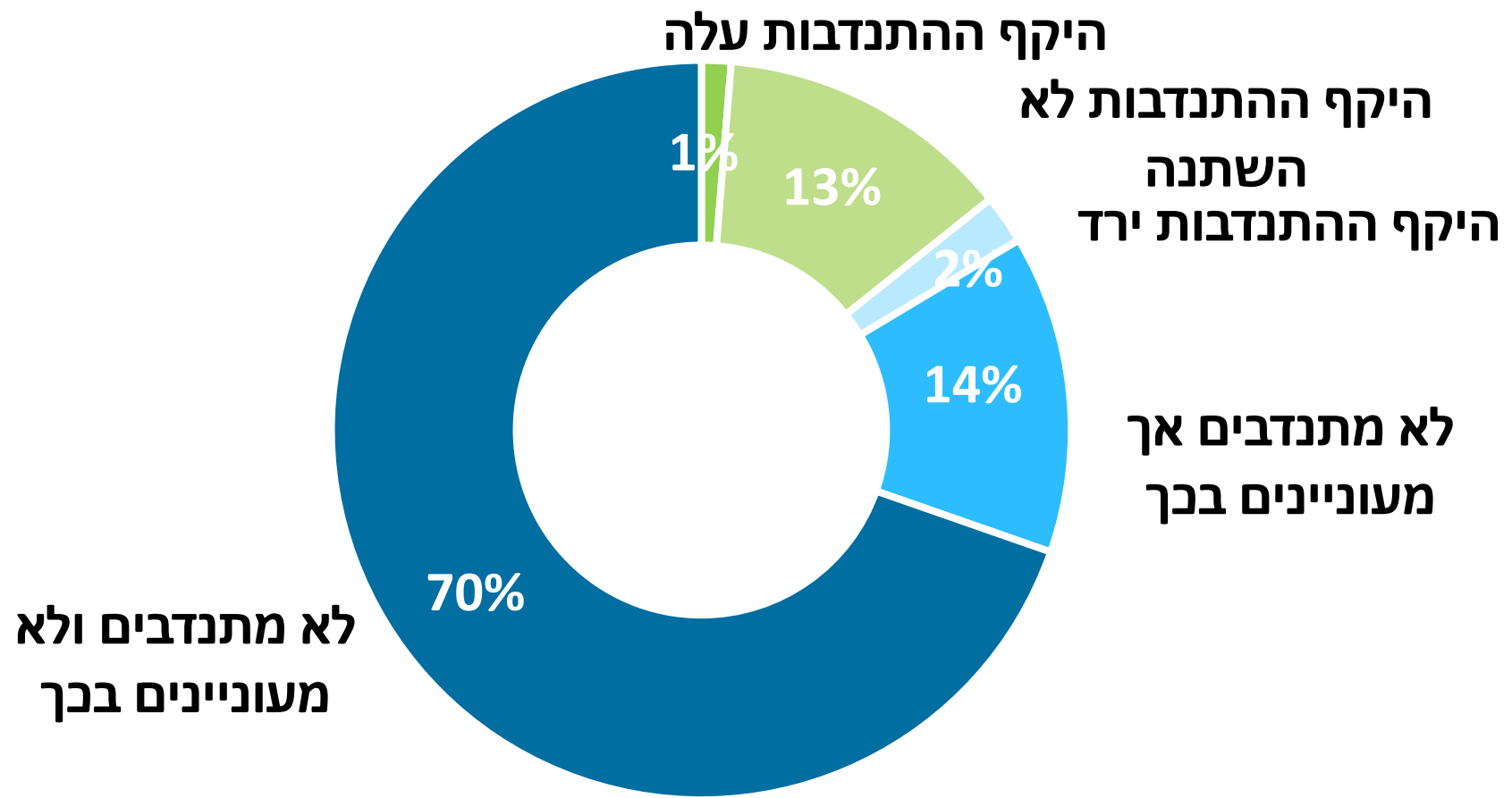
שינוי בתדירות של פנאי משפחתי (באחוזים)

התנדבות (באחוזים)

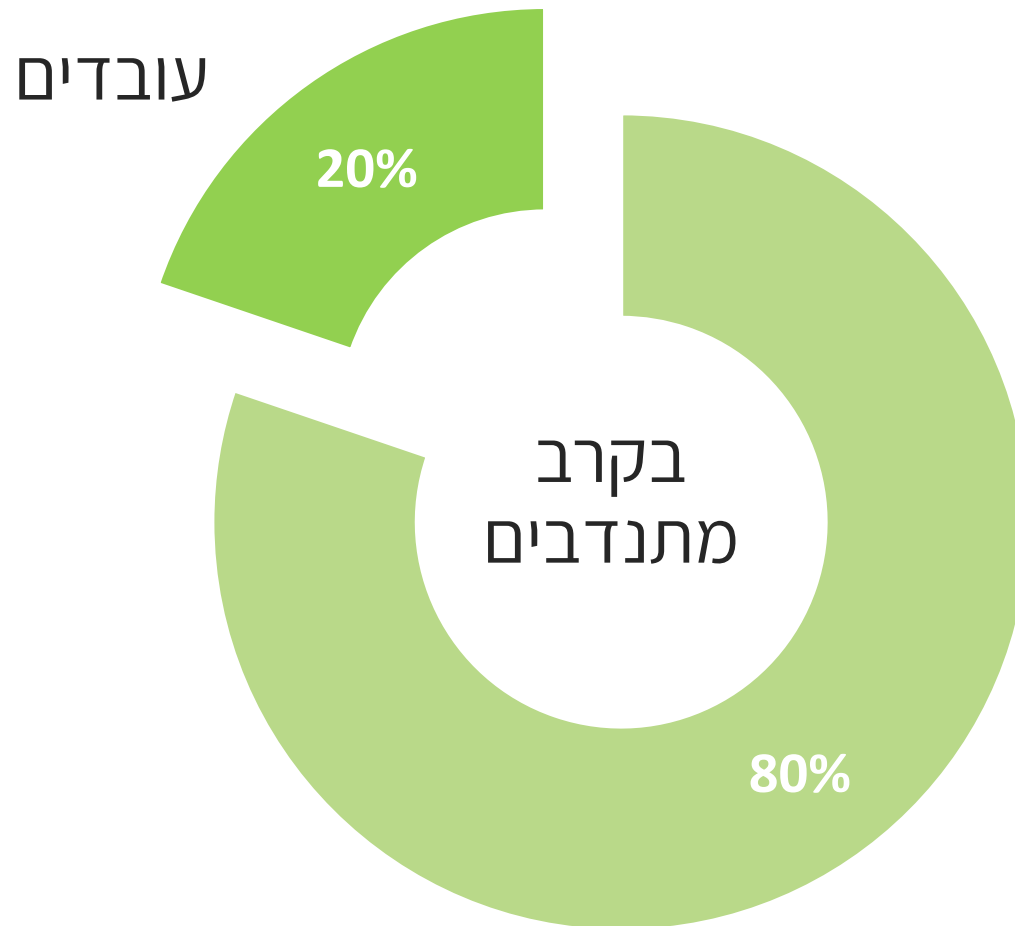
84% מן הזקנים לא מתנדבים

התנדבות (באחוזים)

לא נמצא פער מובהק בנטייה להתנדב בין המועסקים ללא מועסקים[^]
^מדגם קטן

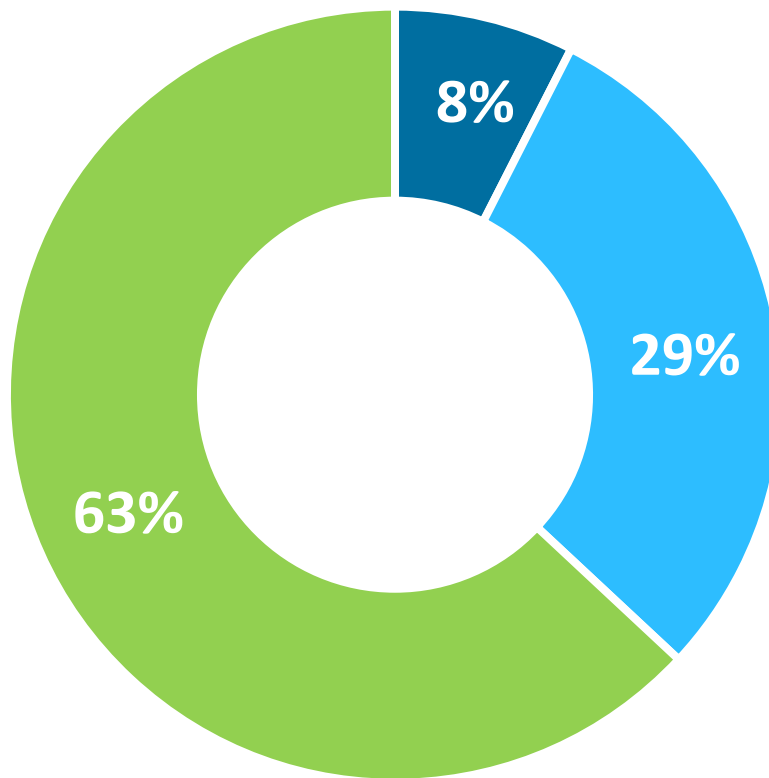

לא בשוק
העבודה

מיצוי זכויות (באחוזים)

יותר בני 75+ נעזרים באחרים במיצוי זכויות:
41% לעומת 25% מבני 60-74

■ מתקשה ■ מקבל עזרה ■ עצמאי

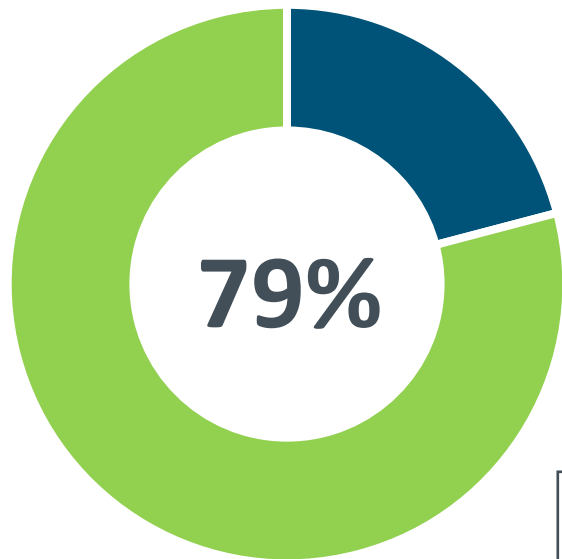
חוסן כלכלי מצב רגשי נפשי בריאות ותפקוד
 מוכנות כלכלית אורח חיים פעיל אורח חיים בריא ניהול בריאות

אורינות דיגיטלית

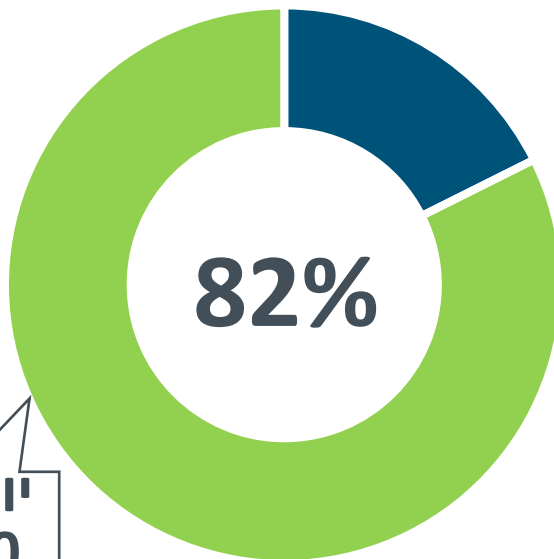
סדר יום משמעותי (באחוזים)

69% מן הזקנים מנהלים סדר יום משמעותי לפי שלוש הקטגוריות
 8% מן הזקנים דיווחו על רמת משמעות נמוכה בשלוש הקטגוריות

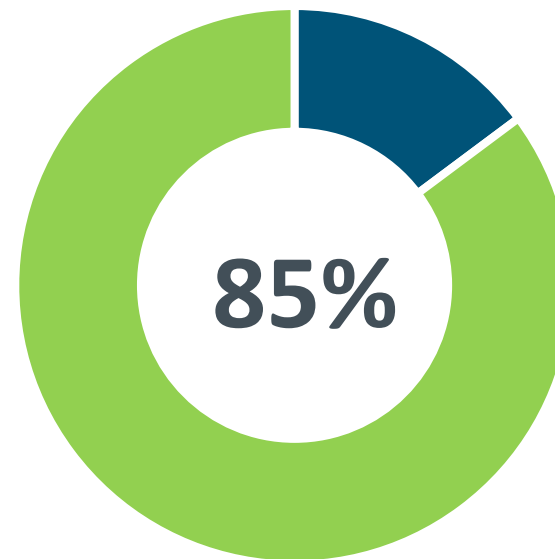

נהנים מפעילויות יום-יומיות

יותר בני 74-60

מרגישים יעילים ותורמים

יודעים מה יעשו במהלך היום

■ לא
 ■ כן

חוסן כלכלי מצב רגשי נפשי בריאות ותפקוד
 מוכנות כלכלית אורח חיים פעיל אורח חיים בריא ניהול בריאות

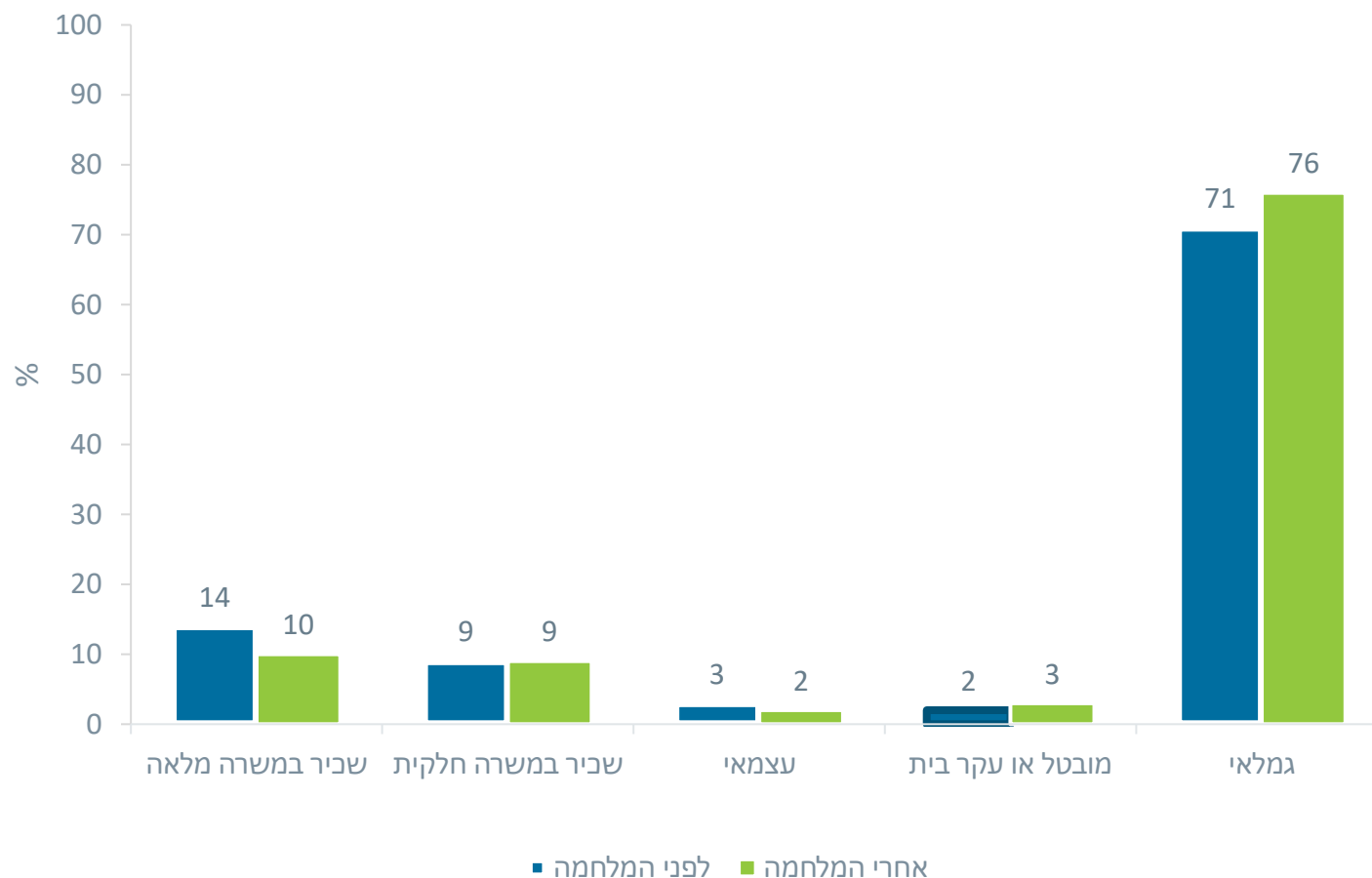
אורינות דיגיטלית

תעסוקה (באחוזים)

7% מן הלא מועסקים רוצים לחזור לשוק התעסוקה
 9% מן המועסקים דיווחו על ירידה בהיקף המשרה או על הפסקת העבודה עקב המלחמה

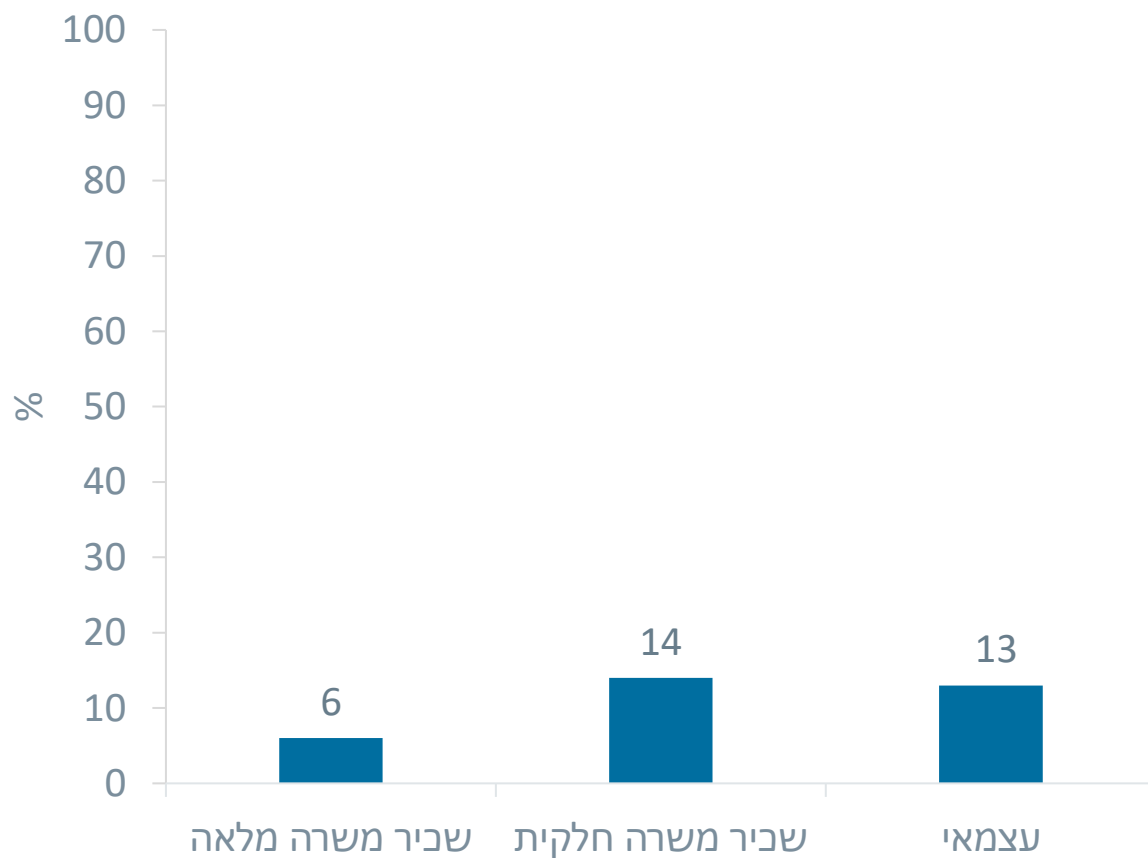

^נתוני הסקר מתייחסים לכלל בני +65 בישראל

החמרה במצב התעסוקה (באחוזים)

ירד באחוזי משרה/
הפסיק לעבוד/
יצא לחל"ת

אוריינות דיגיטלית – פעולות בסיסיות (באחוזים)

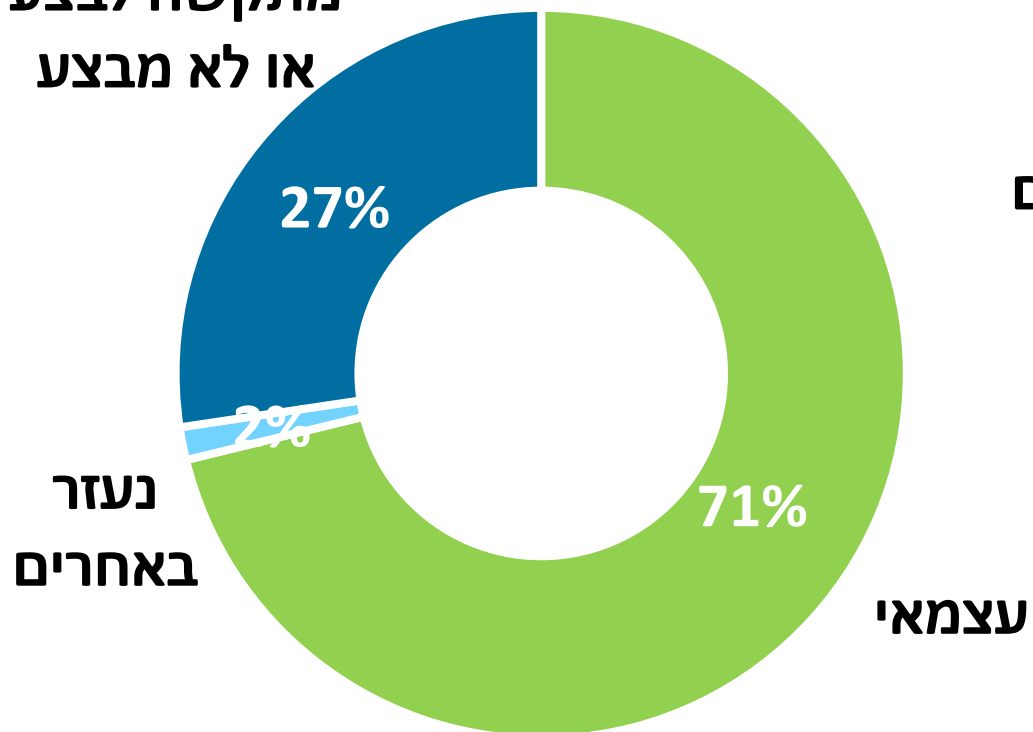

חוסן כלכלי	מצב רגשי נפשי	בריאות ותפקוד
מובנות כלכלית	אורח חיים פעיל	אורח חיים בריא
		ניהול בריאות

אוריינות דיגיטלית

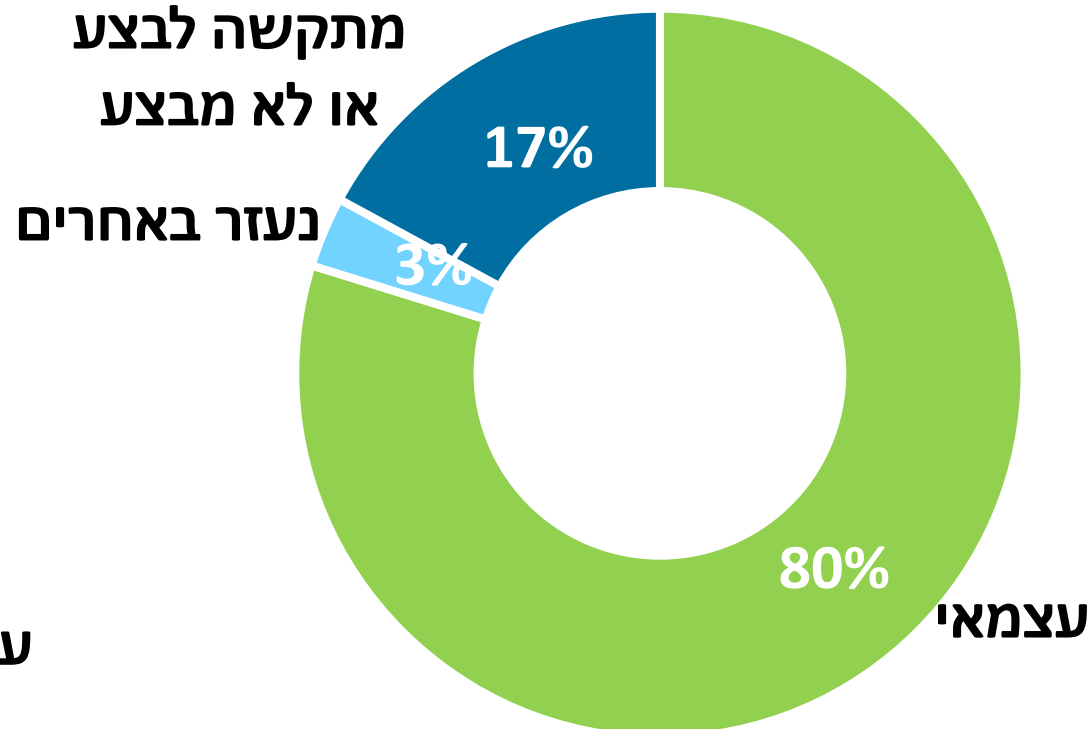
חיפוש מידע

מתקשה לבצע
או לא מבצע

תקשורת עם אחרים

מתקשה לבצע
או לא מבצע
נעזר באחרים

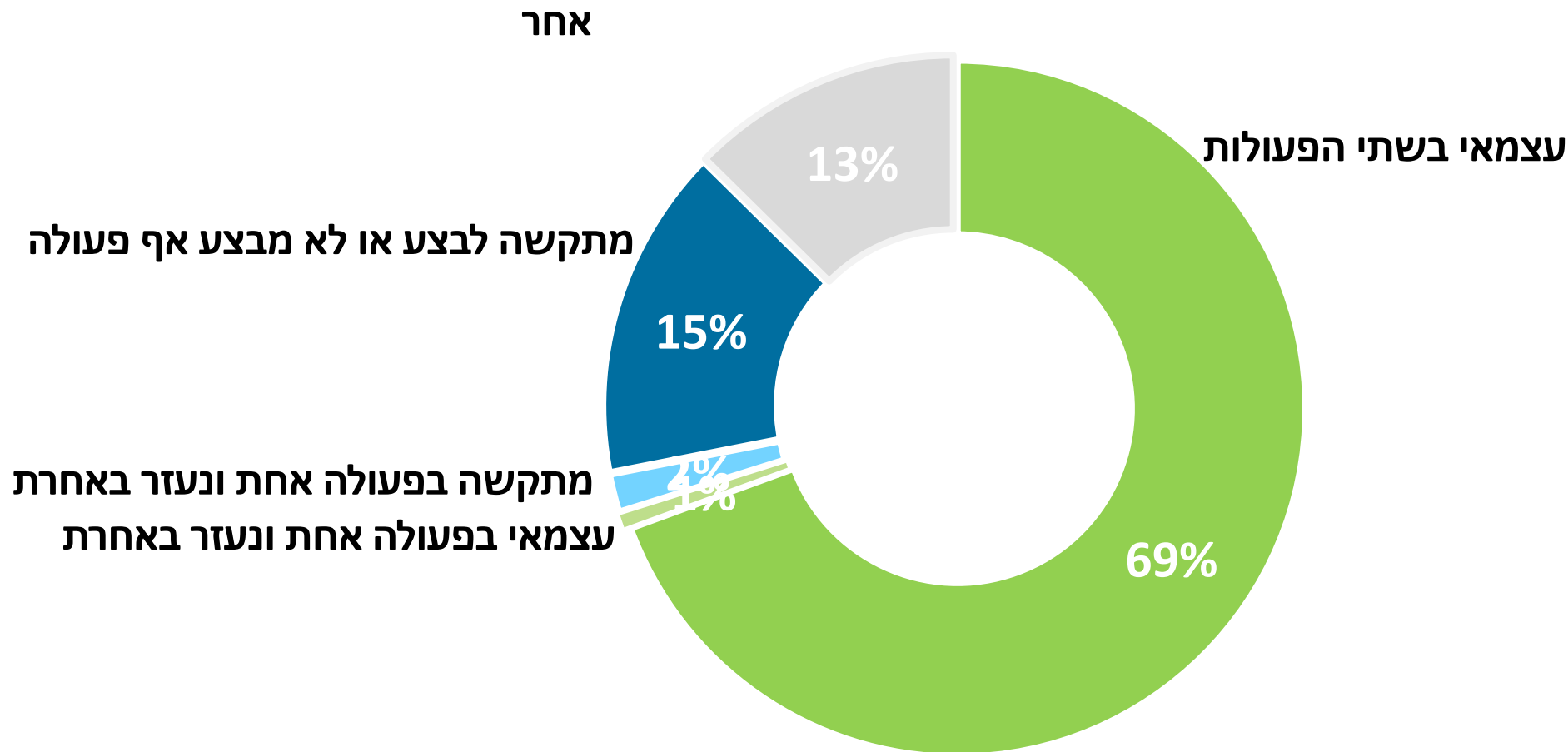

עצמאות בפעולות דיגיטליות בסיסיות (באחוזים)

 חוסן כלכלי	 מצב רגשי נפשי	 בריאות ותפקוד	
 מובנות כלכלית	 אורח חיים פעיל	 אורח חיים בריא	 ניהול בריאות
אורינות דיגיטלית			

יותר בני 75+ מתקשים לבצע או לא מבצעים את שתי הפעולות: 25% לעומת 12% מבני 60-74

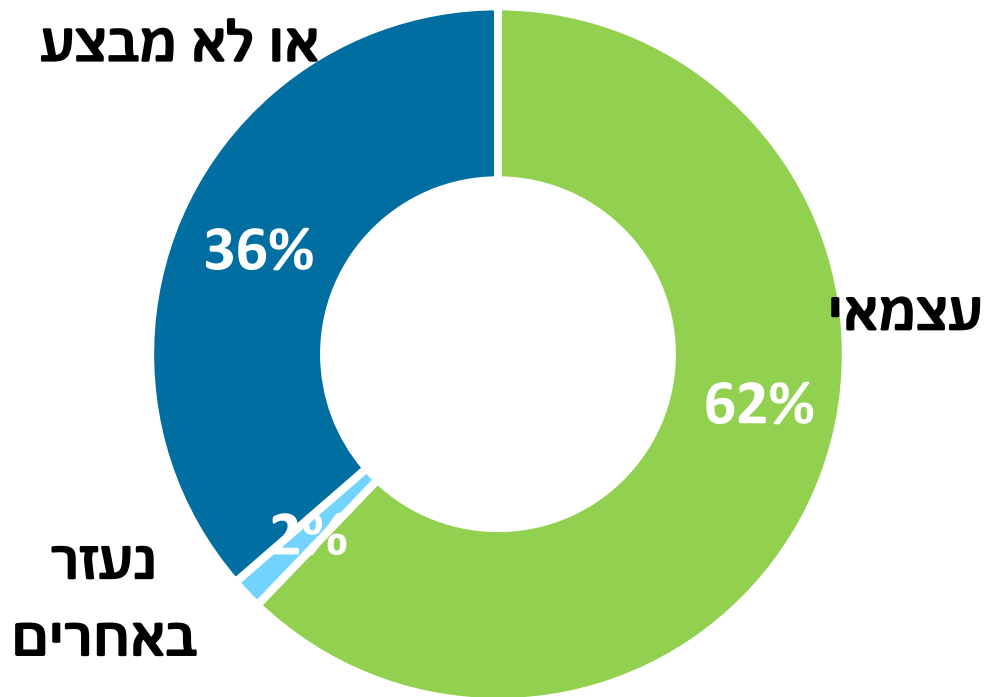

אורינות דיגיטלית (באחוזים)

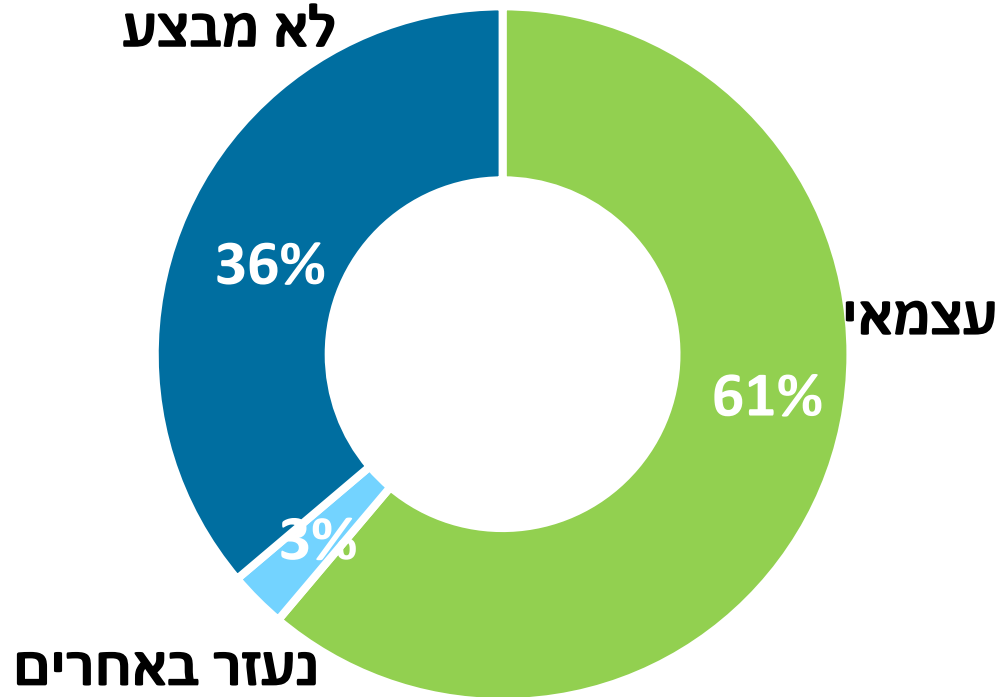
ביצוע פעולות

מתקשה לבצע
או לא מבצע

מיצוי זכויות

מתקשה לבצע או
לא מבצע

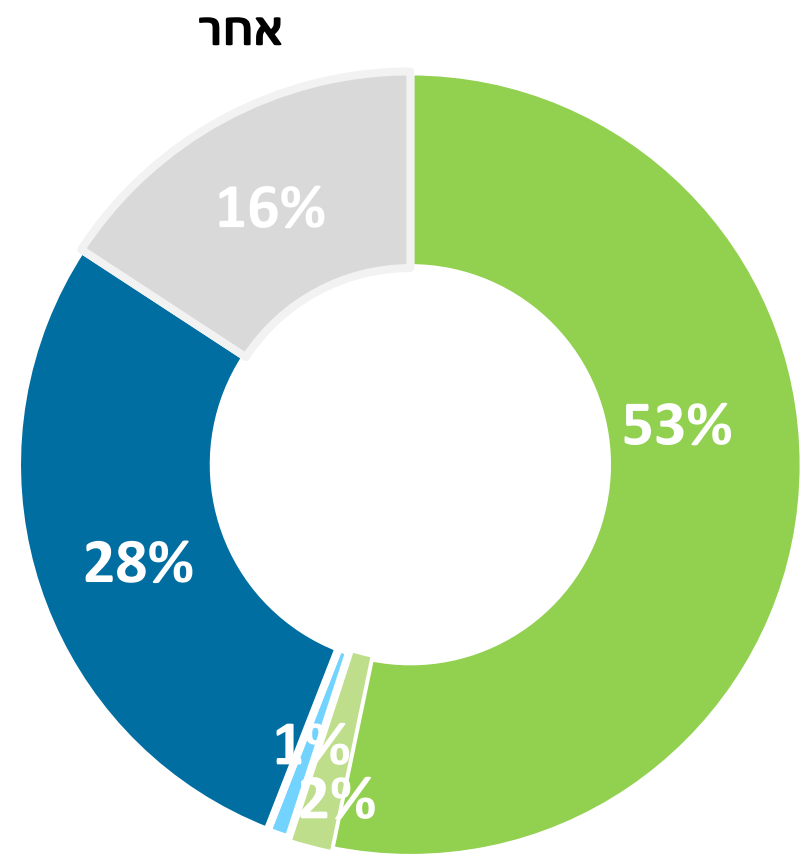

עצמאות בפעולות דיגיטליות מורכבות (באחוזים)

בני 75+ מתקשים יותר מבני 60-74 ביצוע פעולות מורכבות

עצמאי בשתי הפעולות

מתקשה לבצע או לא מבצע אף פעולה

נעזר בפעולה אחת ומתקשה באחרת

עצמאי בפעולה אחת ונעזר

עצמאות בפעילויות דיגיטליות – בני 60+

- 15% מתקשים לבצע או לא מבצעים אף פעולה מארבע הפעולות הדיגיטליות
- 1% מתקשים לבצע או לא מבצעים שלוש פעולות דיגיטליות ונעזרים בפעולה אחת
- 2% נעזרים בלפחות שתי פעולות מתוך ארבע הפעולות הדיגיטליות
- 51% מבצעים עצמאית את כל הפעולות הדיגיטליות

הסתמכות על הסביבה הקרובה

מרגיש שייכות
לקהילה
75%

יכול להיעזר
בשכנים
46%

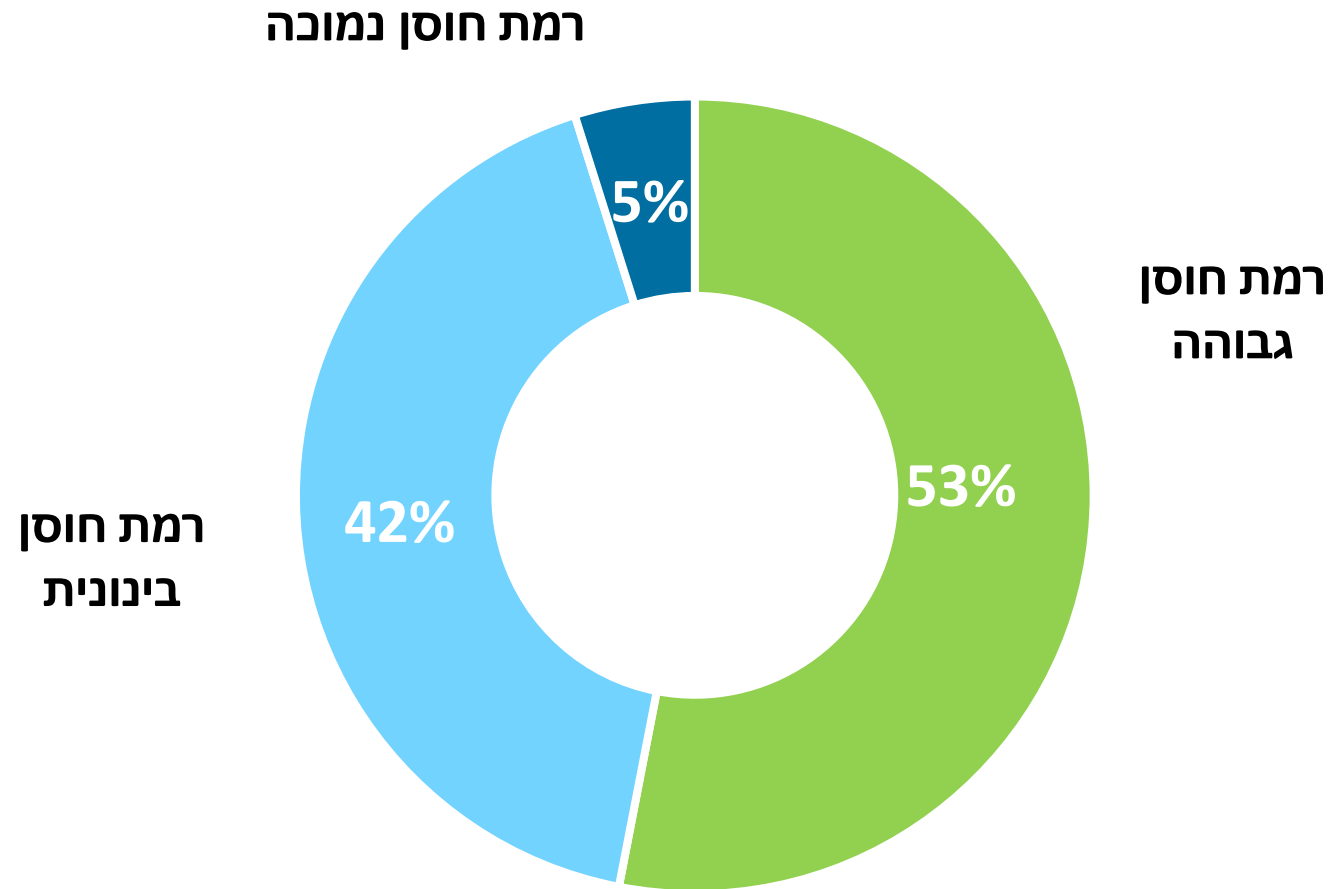
מרוצה מן היחסים
עם בני המשפחה
93%

הסקר
החברתי
2023
95%

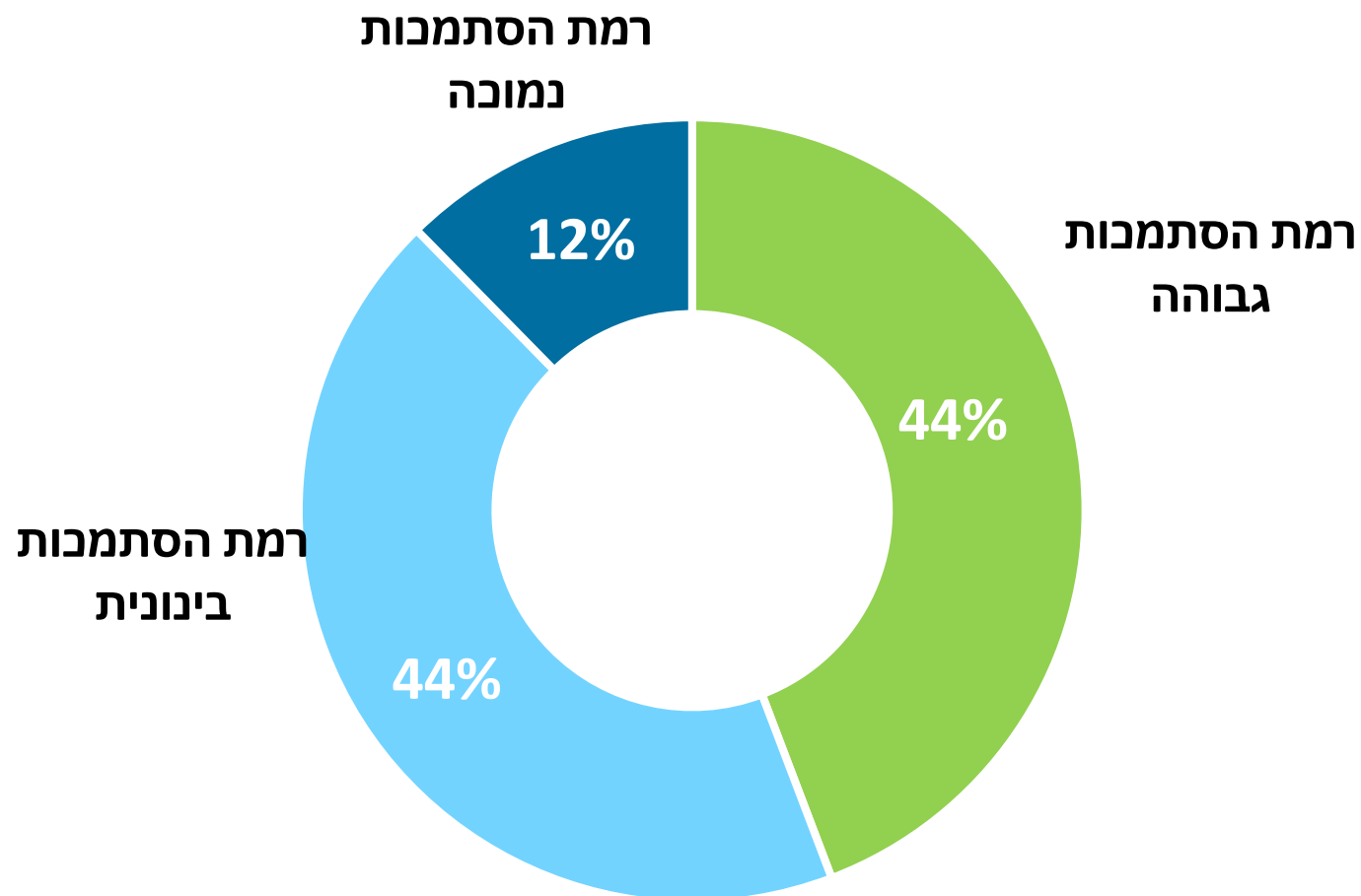
סומך על אנשים
שיעזרו בשעת
משבר
77%

הסקר
החברתי
2023
92%

חוסן קהילתי (באחוזים)

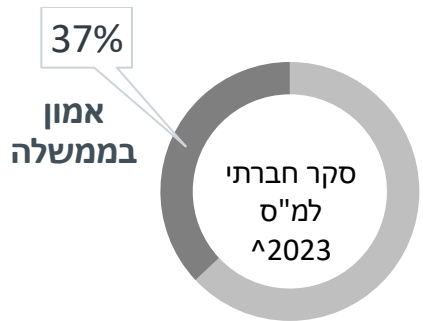
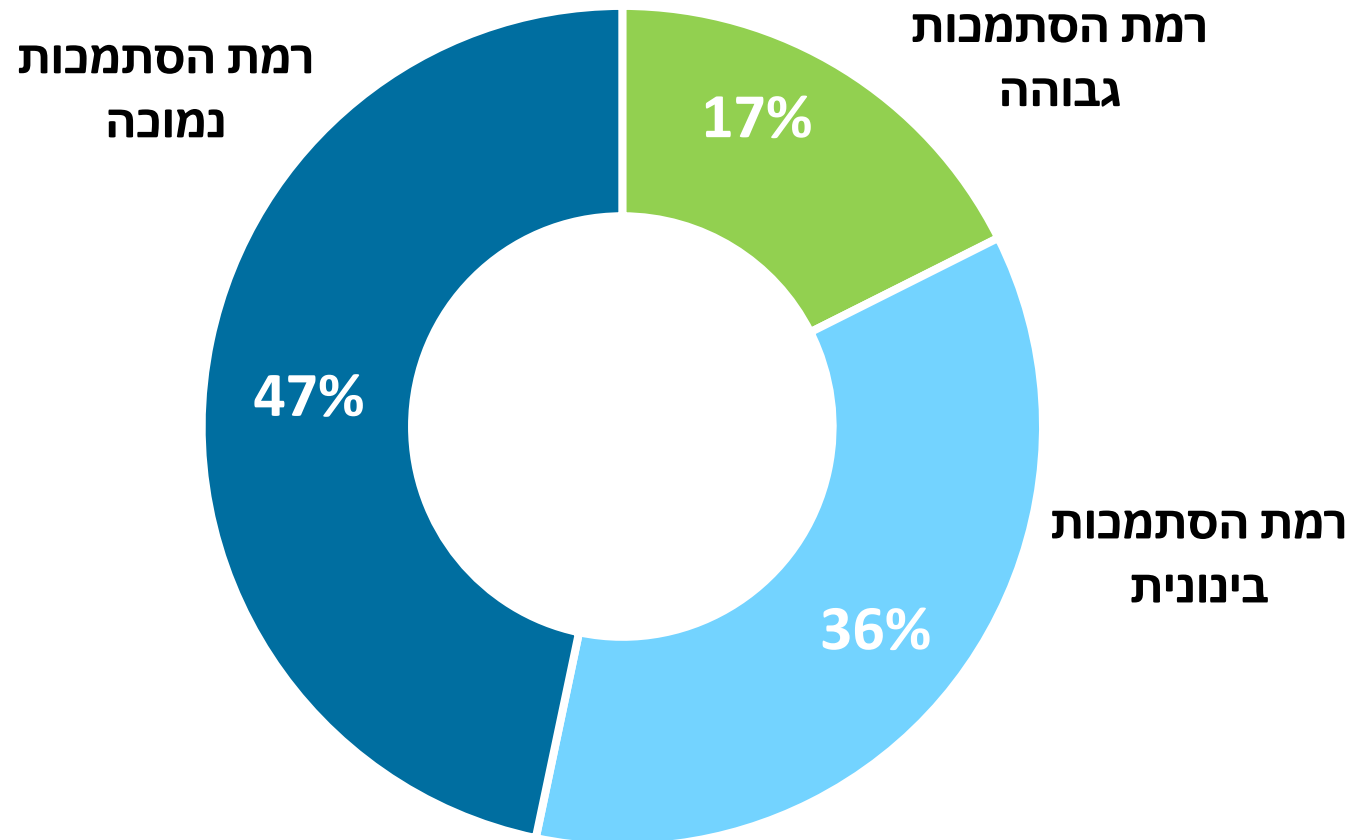

הסתמכות על הרשות המקומית (באחוזים)

הסתמכות על הממשלה (באחוזים)

גברים סומכים על ממשלה יותר מנשים

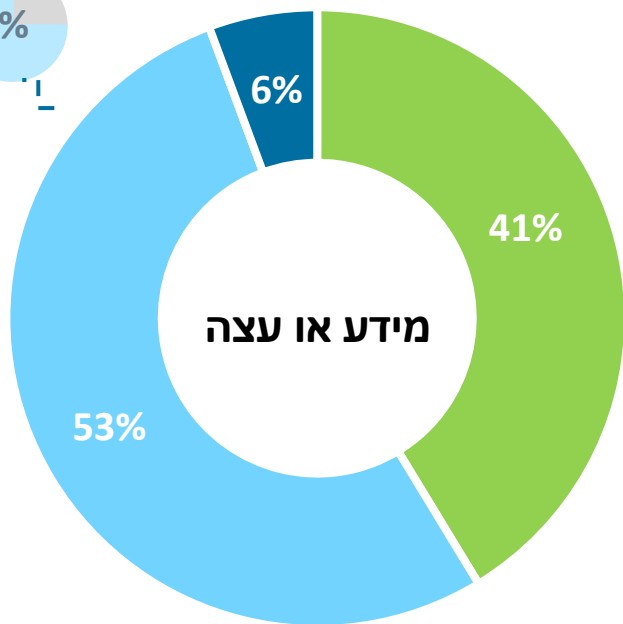
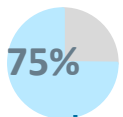
^נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני +65 בישראל

צורך בעזרה בפעילויות בסיסיות (באחוזים)

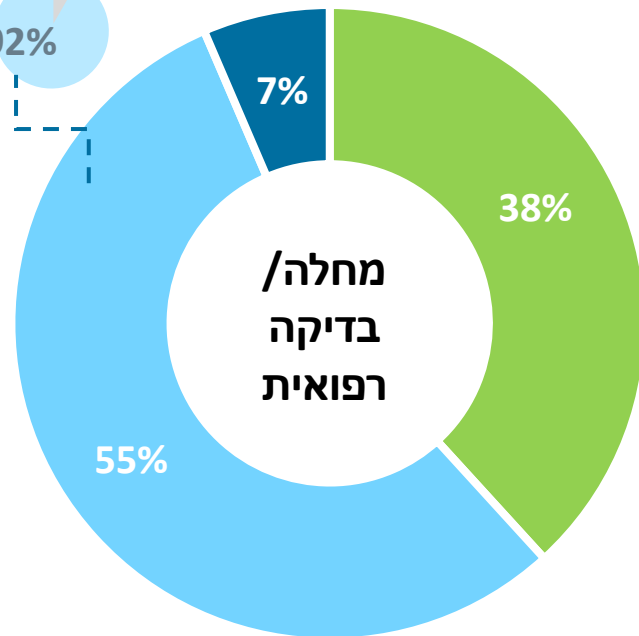
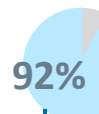

27% מכלל הזקנים עצמאיים בשלוש הפעולות הבסיסיות
 ל-5% אין למי לפנות לעזרה באף תחום

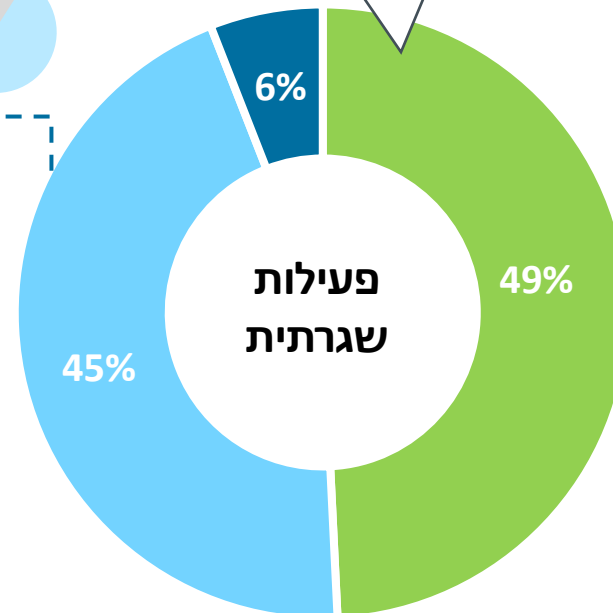
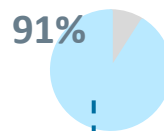
בן משפחה

בן משפחה

בן משפחה

יותר גברים
 ובני 60-74

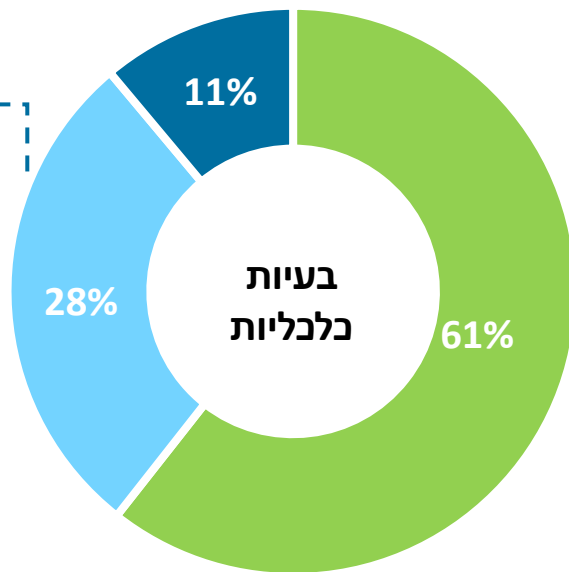
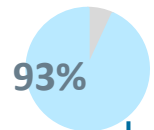
■ אין למי לפנות ■ מקבל עזרה ■ עצמאי

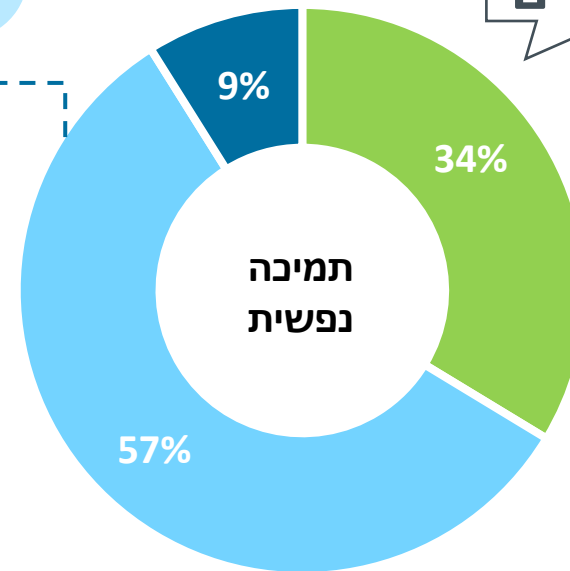
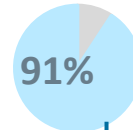
צורך בתמיכה (באחוזים)

28% מכלל הזקנים עצמאים בשתי הפעולות
ל-5% אין למי לפנות לעזרה באף תחום

בן משפחה

בן משפחה

יותר גברים

■ עצמאי ■ מקבל עזרה ■ אין למי לפנות

בני משפחה הם מוקד התמיכה המרכזי

בני משפחה

סיוע רגשי, 91%

סיוע כלכלי,
93%

סיוע במידע או
עצה, 75%

עזרה פיזית
כשחולה,
92%

עזרה פיזית
שגרתית,
91%

במי אתה נעזר?

אין לי צורך

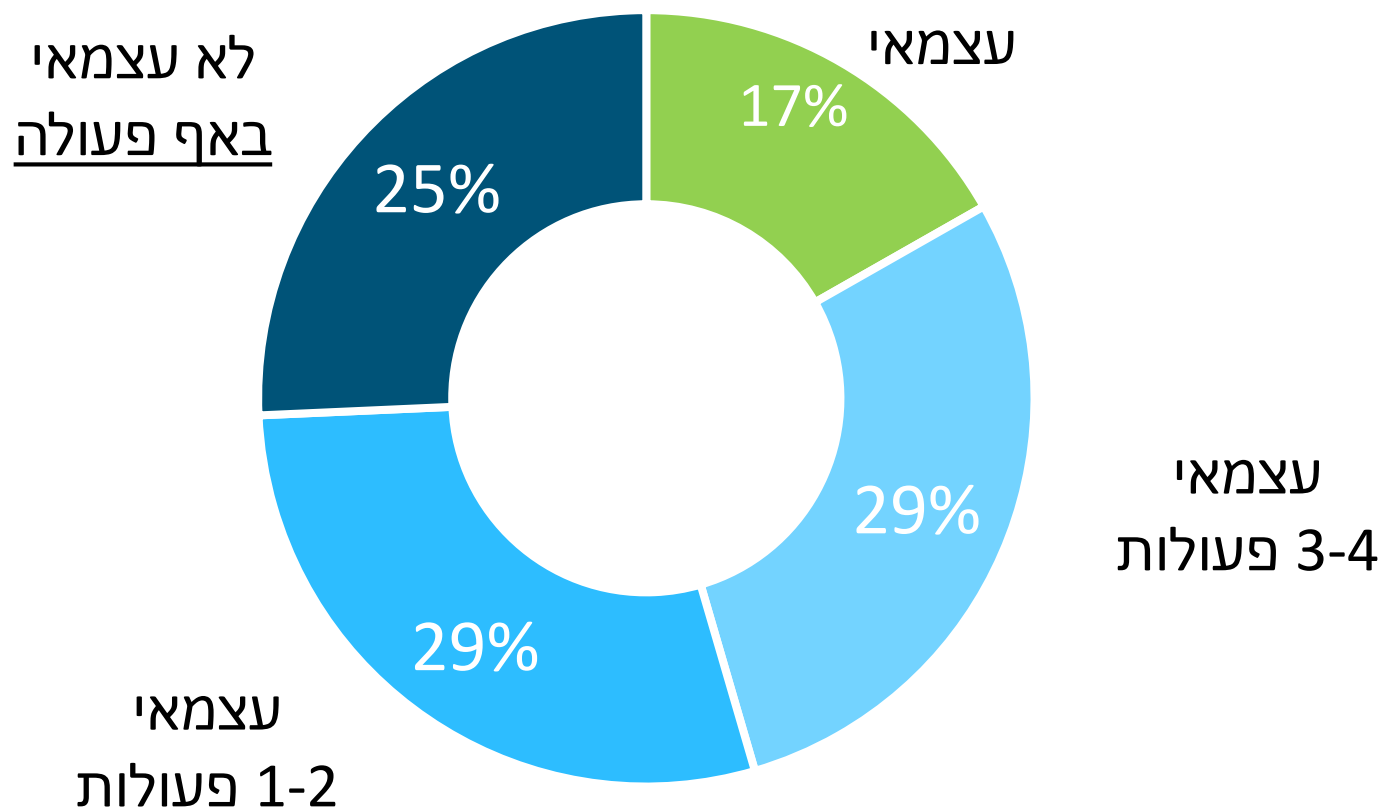
מישהו מקופת חולים
מישהו משירות עירוני
נותן שירות אחר
איש דת/מנהיג רוחני

בן משפחה קרוב
חבר או שכן
מתנדב קבוע

אין לי למי לפנות

25% תלויים לחלוטין (בכל תחומי הסיוע) ברשת התמיכה שלהם

תמונת מצב זקנים – מדדי פרט

מצב כלכלי

70% מצליחים לעמוד בהוצאות חודשיות

מצב חברתי-רגשי

51% עם חוסן אישי גבוה
34% חשים בדידות
78% חשים תחושת ביטחון

מצב בריאות

57% מצב בריאות טוב
13% ברמת דיכאון גבוהה
38% עם קושי בתפקוד יום-יומי

מדדי "על"

מוכנות כלכלית

21% מועסקים

אורח חיים פעיל

16% מתנדבים
63% ממצים זכויות באופן עצמאי
69% מנהלים סדר יום משמעותי

אורח חיים בריא

61% יוצאים מן הבית כמעט/כל יום
33% מבצעים פעילות גופנית
כ-40% חווים תחושות לחץ (STRESS)

ניהול בריאות

18% ויתרו על שירותים רפואיים ובדיקות שגרה

מדדים מנבאים

אוריינות דיגיטלית | 69% עצמאיים בא"ד בסיסית | 53% עצמאיים בא"ד מתקדמת

רשת תמיכה בארבעה תחומי סיוע – כלכלי, רגשי, פיזי, מידע\עצה (הצורך בסיוע וזהות המסייע)

תמונת מצב זקנים – השפעת חרבות ברזל

מדדי "על"

מצב כלכלי

42% החמרה ביכולת לעמוד
בהוצאות חודשיות

מצב חברתי-רגשי

27% אין מרחב מוגן
14% לא תמיד מספיקים להגיע
למרחב מוגן\מקום בטוח

מצב בריאות

40% החמרה במצב בריאות
26% החמרה בתפקוד יום-יומי

מדדים מנבאים

מוכנות כלכלית

9% דיווחו על החמרה
במצב תעסוקה
7% רוצים לחזור לשוק
העבודה (גמלאים)

אורח חיים פעיל

13% ביצעו פחות פנאי יחידני
10% ביקרו פחות במסגרות
25% פגשו פחות משפחה וחברים
14% מעוניינים להתנדב

אורח חיים בריא

61% יצאו פחות מן הבית
4% ביצעו פחות
פעילות גופנית

ניהול בריאות

18% ויתרו על שירותים
רפואיים ובדיקות שגרה

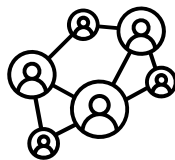
תמונת מצב זקנים – רשתות תמיכה

שלטון

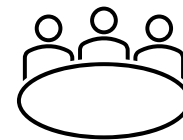

44% סומכים על הרשות המקומית
17% סומכים על הממשלה

קהילה

75% תחושת שייכות לקהילה
53% חוסן קהילתי גבוה

סביבה קרובה

93% מרוצה מן היחסים עם המשפחה
46% יכול להיעזר בשכנים
77% סומך על אנשים שיעזרו
בשעת משבר

מדדי אמון

צורך בתמיכה

25% תלויים לחלוטין (בכל הפעולות)
ברשת התמיכה שלהם

גורם הסיוע מרכזי – בני משפחה

כ-29% עצמאיים ברוב הפעולות

תמיכה רגשית/כלכלית

57% פונים לסיוע בתמיכה רגשית
(9% אין למי לפנות)

28% פונים לסיוע בבעיות כלכליות
(11% אין למי לפנות)

פעולות בסיסיות

45% פונים לסיוע בפעולות שגרה
(6% אין למי לפנות)

55% פונים לסיוע בעת מחלה או
בדיקה רפואית (7% אין למי לפנות)

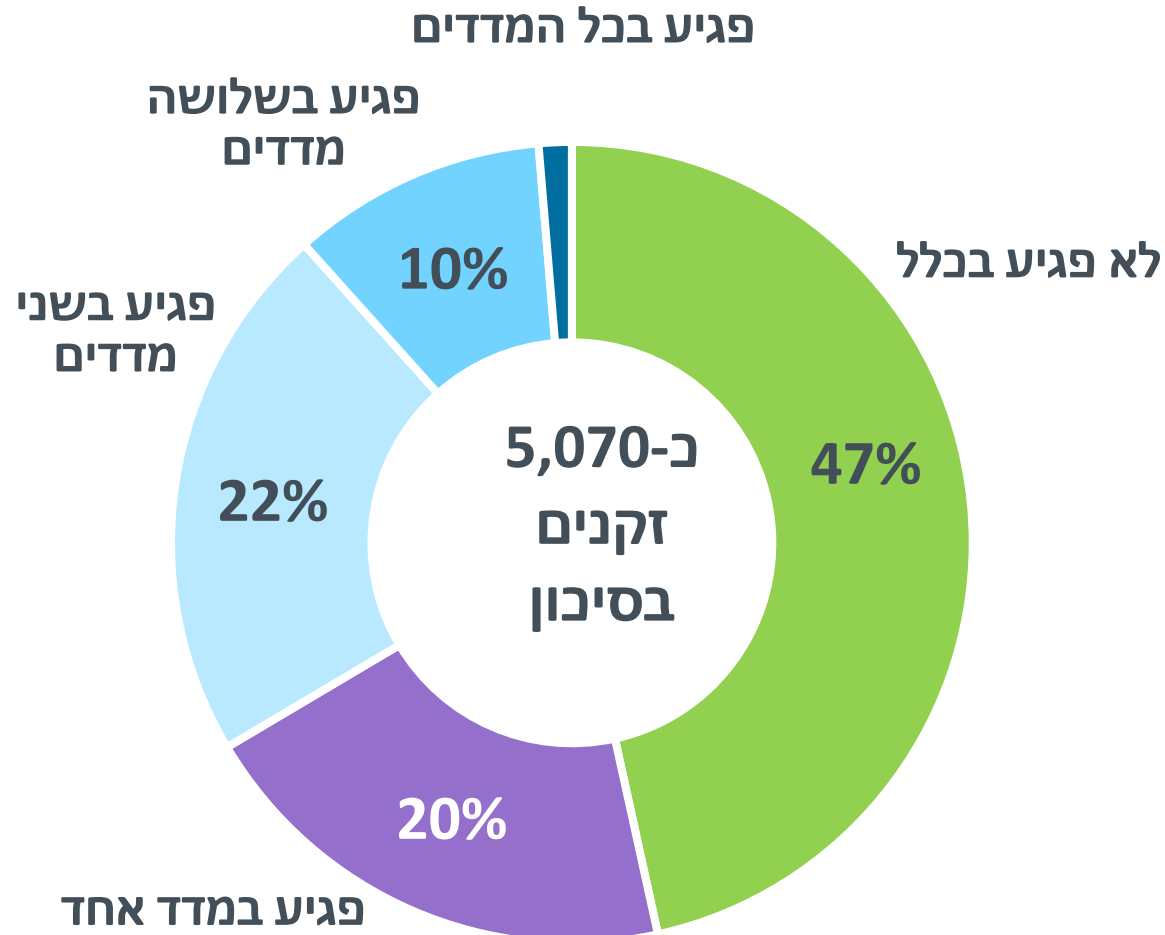
53% פונים לסיוע במידע או עצה
(6% אין למי לפנות)

צורך בסיוע

קבוצת סיכון בריאות ותפקוד

נשים ובני 75+ פגיעים יותר

ארבעה מדדי בריאות ותפקוד:

- מצב בריאות סובייקטיבי
- קושי בתפקוד יום-יומי (GALI)
- דיכאון (PHQ2)
- ביצוע פעולות שגרה

ג'וינט - אשל | הזדקנות מיטבית בעידן של 100 שנות חיים |

הג'וינט

גורמים מנבאים קבוצת סיכון בריאות ותפקוד

גורמים מנבאים	כיוון קורלציה לפגיעות (בכל מדד)
אי יכולת לכסות הוצאות	↑
בדידות	↑
נפגע קל במלחמה	↑
נשים	↑
חוסן אישי	↓

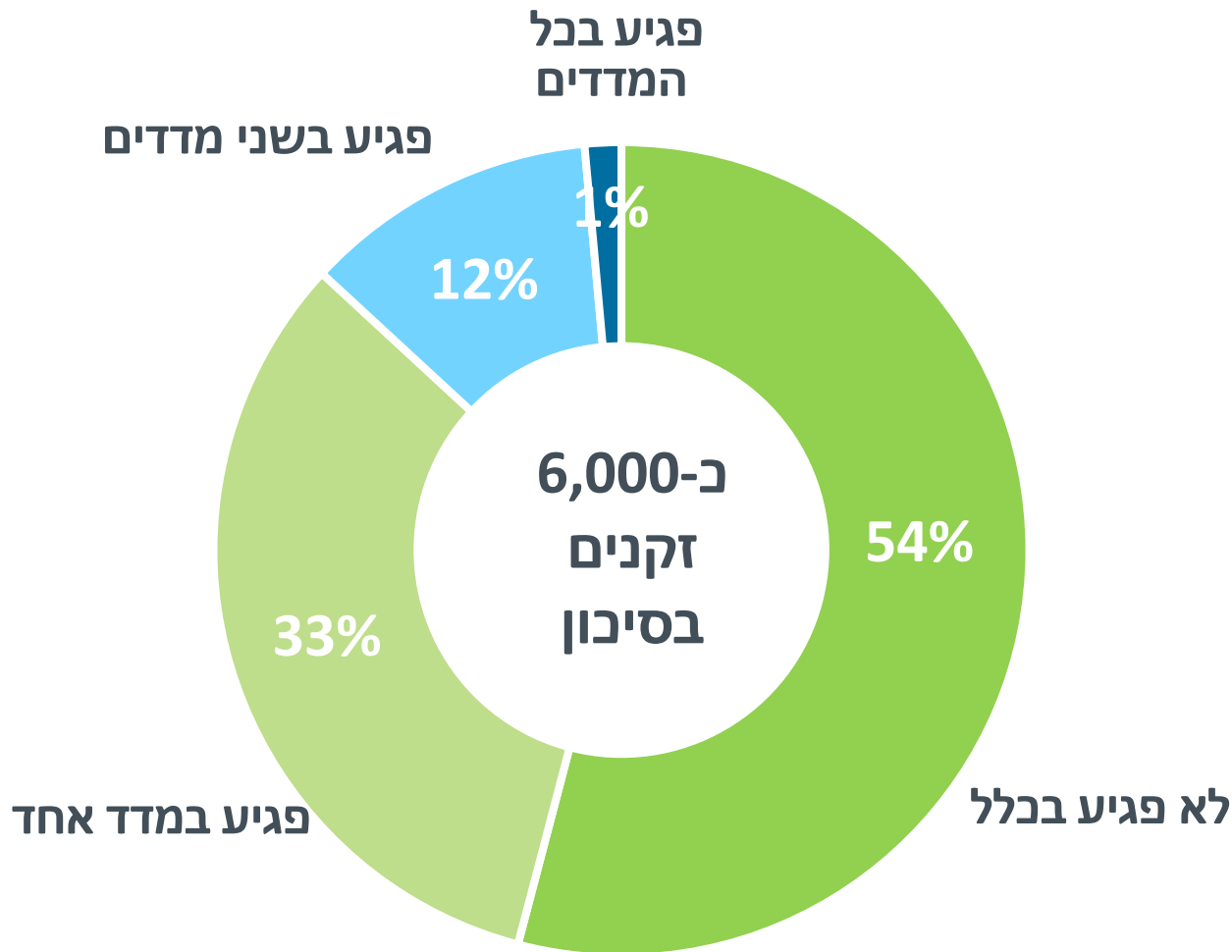
קבוצת סיכון – מצב חברתי-רגשי (באחוזים)

נשים פגיעות יותר מגברים

שלושה מדדי חוסן חברתי-רגשי:

- חוסן אישי
- בדידות
- תחושת ביטחון

גורמים מנבאים – סיכון במצב חברתי-רגשי

קורלציה לבדידות	גורמים מנבאים
↑	דיכאון
↑	נפגע קל במלחמה
↑	מוגבלות
↑	אלמנים לעומת נשואים

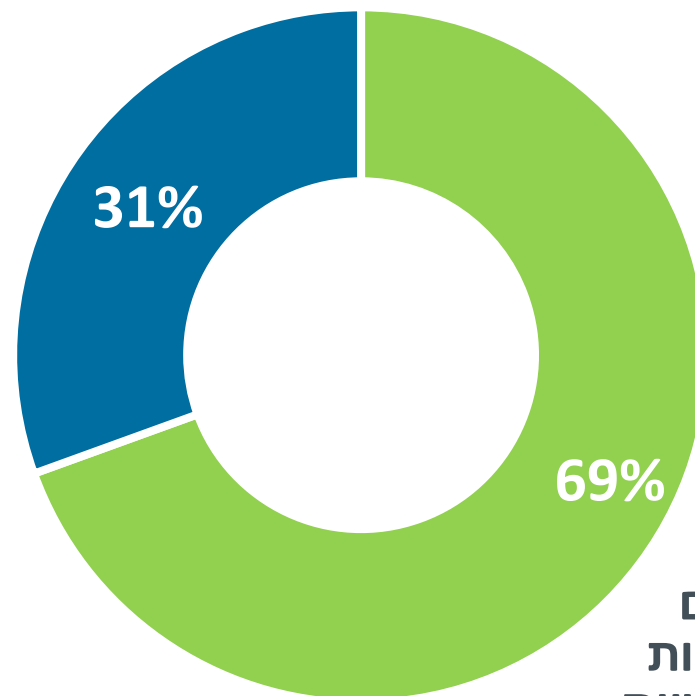

קבוצת סיכון – מצב כלכלי (באחוזים)

כ-14,300 זקנים לא מצליחים לעמוד בהוצאות החודשיות

לא עומדים בהוצאות החודשיות

עומדים בהוצאות החודשיות

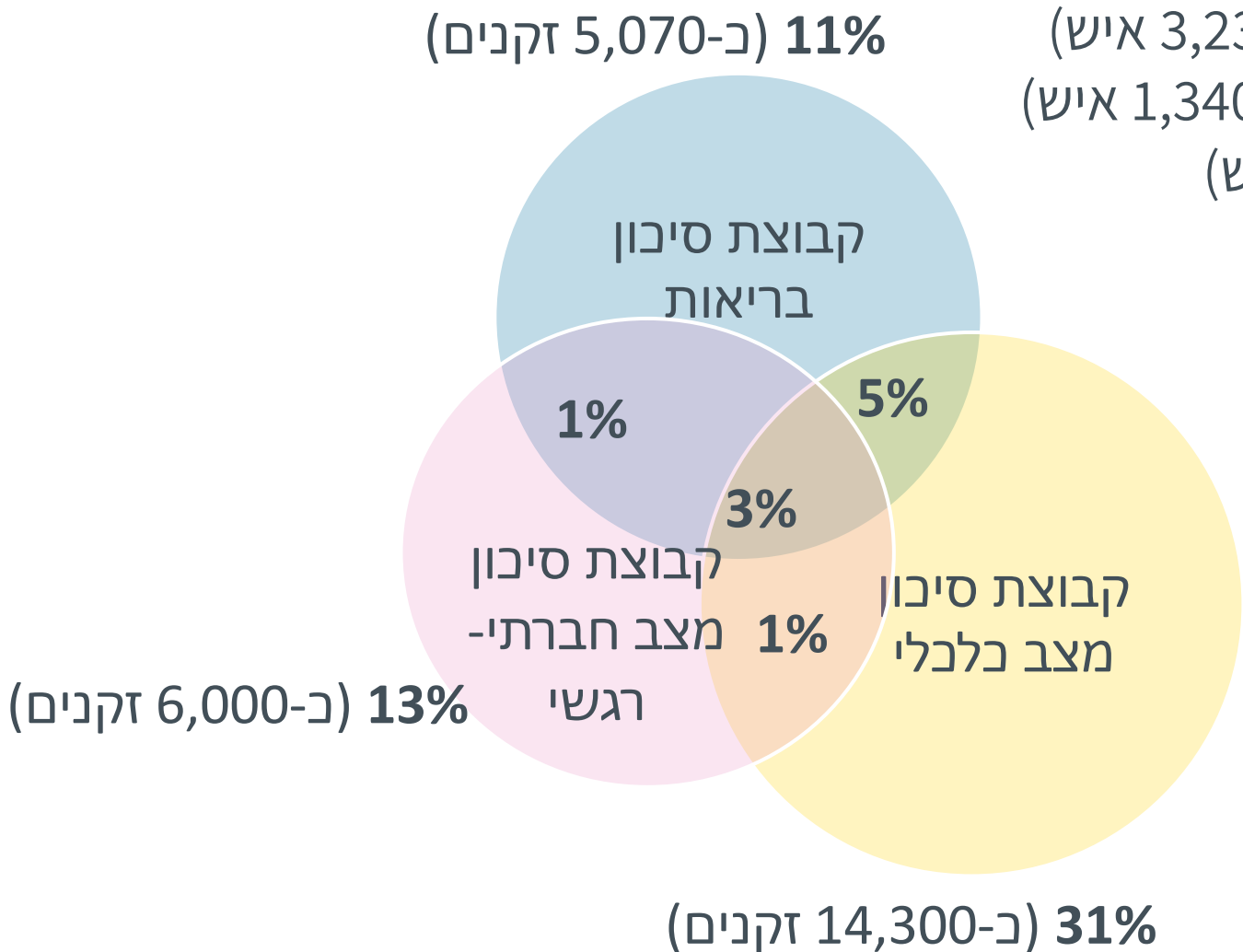
גורמים מנבאים - קבוצת סיכון מצב כלכלי

כיוון קורלציה למצב כלכלי	גורמים מנבאים
↑	תפקוד נמוך
↑	נפגע קשה במלחמה
↓	השכלה גבוהה

קבוצות סיכון – סיכום

זקנים בשתי קבוצות סיכון – 7% (כ-3,230 איש)
 זקנים בשלוש קבוצות סיכון – 3% (כ-1,340 איש)
 זקנים "חזקים" – 59% (כ-27,200 איש)

זקנים "חזקים" – ללא פגיעות כלל

גורמים מנבאים	כיוון קורלציה
השכלה בינונית או גבוהה	↓
נפגע קל או קשה במלחמה	↓
נשים	↑

תובנות והמלצות: באר שבע

- **51% נפגעו** בעקבות המלחמה (כ-23,500 זקנים)
- **41%** זקנים נמצא **במצב סיכון** (בריאותי \ חברתי-רגשי \ כלכלי)
- כ-3,200 זקנים בלפחות שני מצבי סיכון (מתוכם 1,300 בשלושה מצבי סיכון)
- מי **שיותר פגיע** – סיכוי גבוה **יותר להחמרה** (לרוב נשים ובני +75)
- מדדים מנבאים מובילים – **אי-יכולת לכסות הוצאות חודשיות ובדידות**
- **בני משפחה הם גורם הסיוע המרכזי** (וכמעט בלעדי)
- **25% תלויים לחלוטין** ברשת התמיכה שלהם
- יש הרבה זקנים "**חזקים**" (59%) – חשוב למנף אותם (לדוגמה, **תעסוקה או התנדבות**)
- **לחפש "מתחת לפנס" (קבוצות בסיכון מוכרות)** – בדגש על אי יכולת לכסות הוצאות חודשיות
- לקדם מענים בתחומי **מיצוי זכויות וסיוע רגשי**
- **השקעה בבני משפחה** – כגורם מטפל ו\או מתווך
- **לחזק/לפתח גורמים נוספים** ברשת התמיכה של הזקן, **והנגשה של שירותים**

